

วารสารนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
THAMMASAT LAW JOURNAL

ชื่อเรื่อง : การพิจารณาคดีอาญาในลักษณะการประชุมทางจอภาพ : ผลกระทบต่อสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในขณะถูกคุมขัง

ชื่อผู้แต่ง : สุธาวรรณ ณ ชาตรี

การอ้างอิงที่แนะนำ : สุธาวรรณ ณ ชาตรี, ‘การพิจารณาคดีอาญาในลักษณะการประชุมทางจอภาพ : ผลกระทบต่อสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในขณะถูกคุมขัง’ (2566) 52(3) วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 558.

ผู้สนับสนุนหลัก

Tax and Legal Counsellors
Seri Manop & Doyle

**SATYAPON
& PARTNERS**
THAILAND Intellectual Property Law Firm

CHANDLER MHM

ผู้สนับสนุนร่วม

CSBC
LAW OFFICES
www.csbc-law.com

DS&B DOMNERN
SOMGIAT
& BOONMA

WEERAWONG C&P
WEERAWONG, CHINNAVAT & PARTNERS LTD.

โครงการวารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เลขที่ 2 ถนนพระจันทร์ แขวงพระบรมมหาราชวัง

เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200 โทร. 02 613 2109 อีเมล tu.lawjournal@tu.ac.th

การพิจารณาคดีอาญาในลักษณะการประชุมทางจอภาพ :
ผลกระทบต่อสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในขณะถูกคุมขัง*
Remote Criminal Trial: Impact on the Rights
of the Detained Accused or Defendants

สุธาวรรณ ณ ชาตรี

สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม

Suthawan Na Chatree

The Judicial Training Institute

วันที่รับบทความ 30 ธันวาคม 2565; วันแก้ไขบทความ 26 มิถุนายน 2566; วันที่รับบทความ 9 กรกฎาคม 2566

บทคัดย่อ

การนำระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพ หรือ วิดีโอคอนเฟอร์เรนซ์ (video conference) มาใช้ในการดำเนินคดีอาญาในศาลเป็นการลดการเคลื่อนย้ายจำเลยจากเรือนจำมาศาลตามนัด เพื่อประโยชน์ในด้านการรักษาความปลอดภัย อีกทั้งยังเป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย และเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในสถานการณ์ของโลกในปัจจุบันที่มีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Coronavirus Disease: COVID-19) เพื่อให้สามารถบริหารจัดการคดีไปได้โดยไม่จำเป็นต้องเคลื่อนคดี

---

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งในดัชนีนิพนธ์ของผู้เขียน หัวข้อ “การพัฒนาแนวทางในการพิจารณาคดีอาญาในชั้นศาล ในลักษณะการประชุมทางจอภาพ” ในหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารกระบวนการยุติธรรม คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ด้วยทุนสำนักงานศาลยุติธรรม ซึ่งศาสตราจารย์ ดร.ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช ให้คำแนะนำในการเรียบเรียงอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง.

ออกไป ซึ่งศาลจะต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อสิทธิของจำเลยและสุขภาพของคู่ความและประชาชนทั่วไป อย่างไรก็ตาม การนำระบบประชุมทางไกลผ่านจอภาพดังกล่าวมาใช้ในคดีอาญายังเป็นที่โต้แย้งและถกเถียงกันเป็นอย่างมากทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของจำเลยในคดีอาญาที่ถือว่าเป็นประธานในคดีอาญาจะถูกกระทบได้หลายประการ เช่น สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความเป็นธรรม (right to fair trial) สิทธิที่จะปรากฏตัวต่อศาล รับการพิจารณาคดีต่อหน้า และเผชิญหน้าพยาน (right to be present and right to confrontation) และสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายที่มีประสิทธิภาพ (right to effective assistance of counsel) เป็นต้น

บทความนี้ได้นำเสนอสิทธิข้างต้นของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่อาจถูกกระทบจากการนำระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพมาใช้ในคดีอาญา พร้อมเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมกับบริบทของศาลไทยโดยการปรับปรุงเทคโนโลยีให้การประชุมทางไกลผ่านจอภาพเสมือนการที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยมาศาลด้วยตนเองมากที่สุด ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถบริหารจัดการคดีอาญาผ่านระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพต่อไปได้โดยไม่กระทบสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยดังกล่าว

คำสำคัญ : สิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลย การพิจารณาคดีอาญาในลักษณะการประชุมทางจอภาพ

Abstract

The use of video conference in the criminal proceedings in court is inevitable during the Coronavirus pandemic in order to manage court cases without the need to postpone. The court must consider the impact on the defendant's rights and the health of the parties and the public. However, the use of such video conferencing systems in criminal cases is still highly controversial. One of the main issues is related to the rights of the accused or the defendant in criminal cases which may be affected as follows: the right to fair trial, the right to confrontation, the right to effective assistance of counsel, and the right to be present at the proceedings.

This article explains both advantages and concerns about the use of video conference in criminal cases and the impact on the accused or defendant's rights. It also suggests ways that are most suitable for Thai court by improving the technology to allow criminal proceeding conducted via screen. The goal is to make it as similar and equal as possible to when the accused or defendant appears in court in person.

In this case, the criminal proceeding in court can be conducted remotely without delay and less effect to the accused or defendant's right.

Keywords: rights of the accused or defendant, the use of video conference in the criminal proceeding

1. บทนำ

การนำระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพ หรือ วีดีโอคอนเฟอร์เรนซ์ (video conference) มาใช้บริหารจัดการคดีในศาลยุติธรรมเป็นหนึ่งในกรณำเทคโนโลยีมาใช้ในการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งคู่ความ และเจ้าหน้าที่หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม และเป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย¹ กรณีหนึ่งคือการลดการเคลื่อนย้ายผู้ต้องขังจากเรือนจำมาศาลตามนัด เนื่องจากบุคลากรของทางกรมราชทัณฑ์มีไม่เพียงพอจึงเป็นเรื่องที่ยากในการบริหารจัดการ² ทั้งสิ้นเปลืองทรัพยากรในด้านการขนส่งผู้ต้องขัง ด้านการรักษาความปลอดภัย และมีความเสี่ยงสูง ดังที่มีเหตุการณ์ผู้ต้องขังหลบหนีระหว่างนำตัวมาขึ้นศาล ไม่ว่าจะเป็นที่ศาลจังหวัดนครปฐม เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2560 ศาลจังหวัดน่านเมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2561 ศาลจังหวัดพัทธยา เมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน 2562 โดยใช้มีดแทงตำรวจบาดเจ็บสาหัส และยึดปืนไปได้ และเมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2563 ที่ศาลจังหวัดกระบี่ผู้ต้องขังทำร้ายตำรวจประจำศาลได้รับบาดเจ็บสาหัสและหลบหนี เป็นต้น อีกทั้งปัญหาการแพร่ระบาดของวัณโรคในเรือนจำ³ อาจทำให้คู่ความที่มาศาล ผู้พิพากษา เจ้าหน้าที่ หรือผู้ที่เกี่ยวข้องมีความเสี่ยงที่จะติดเชื้อวัณโรคจากผู้ต้องขังได้ อีกทั้งผู้ต้องขังอาจลักลอบนำยาเสพติดหรือโทรศัพท์มือถือไปเรือนจำจากการออกไปศาล โดยการชุกชอนไว้ตามอวัยวะต่าง ๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงและความปลอดภัยของเรือนจำเป็นอย่างมาก⁴

บางกรณีจำเลยอยู่ในเรือนจำอื่นที่อยู่นอกเขตอำนาจศาล ศาลจำเป็นต้องเบิกตัวจำเลยจากศาลอื่นที่อาจอยู่ห่างไกลซึ่งนอกจากจะไม่สะดวกในเรื่องระยะทางแล้ว ศาลปลายทางยังอาจไม่ยินยอมให้เบิกตัวจำเลยไปหากยังอยู่ในช่วงการพิจารณาคดีที่ศาลปลายทางทำให้การพิจารณาคดีล่าช้าได้ และในกรณีการส่งประเด็นไปสืบที่ศาลอื่น⁵ หากจำเลยต้องการตามไปที่ศาลที่รับประเด็น

¹ Administrative Office of Pennsylvania Courts, 'Pa Courts Expand Use of Video Conferencing, Saving \$21 Million Annually in Defendant Transportation Costs' (Administrative Office of Pennsylvania Courts, 7 June 2011) <www.pacourts.us/Storage/media/pdfs/20210518/130203-videoconfexpdspacts_060711-001396.pdf> สืบค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2563.

² ไสลเกษ วัฒนพันธุ์, 'ปธ.ฎีกา' มองปมผู้ต้องขังหลบหนีศาล ประมาท-หย่อนกฎระเบียบ' (กรุงเทพธุรกิจ, 7 พฤศจิกายน 2562) <<https://www.bangkokbiznews.com/politics/853664>> สืบค้นเมื่อ 4 เมษายน 2563.

³ กรมควบคุมโรค, 'โครงการตรวจพบวัณโรคในเรือนจำ ตั้งเป้าลดผู้ป่วยครึ่งหนึ่งภายใน 5 ปี' (workpointtoday, 6 สิงหาคม 2562) <<https://workpointtoday.com/tuberculosis-2/>> สืบค้นเมื่อ 4 เมษายน 2563.

⁴ กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม, รายงานการดำเนินงานของรัฐต่อสาธารณะรายปี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2556.

⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 230.

ก็อาจทำให้ต้องเคลื่อนย้ายจำเลยไปไกล หากจำเลยไม่ตั้งใจไปรับฟังการพิจารณาก็อาจทำให้จำเลยเสียสิทธิของจำเลยได้

นอกจากนี้ ในระหว่างที่มีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ประธานศาลฎีกาได้ออกระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาในระหว่างที่มีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Coronavirus Disease: COVID-19) พ.ศ. 2564 ประกาศใช้ ณ วันที่ 15 กรกฎาคม 2564 ให้ศาลสามารถใช้ระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพได้ในหลายกรณี หากผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกคุมขังยินยอมและไม่คัดค้าน

ในประเทศอังกฤษและเวลส์ การให้ศาลได้มีทางเลือกในการใช้ระบบประชุมทางจอภาพเมื่อเห็นสมควร ทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปอย่างรวดเร็ว ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย และสามารถให้พยานที่เต็มใจที่จะให้การสามารถให้การได้อย่างมั่นใจและปลอดภัย อีกทั้งประธานศาลของอังกฤษและเวลส์ (Lord Chief Justice of England and Wales) ได้มีความเห็นว่า ข้อดีของการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการสืบพยานโดยให้คู่ความและพยานสามารถปรากฏต่อหน้าศาลผ่านทางคอมพิวเตอร์ทำให้ประชาชนสามารถปรับกระบวนการของศาลให้เข้ากับชีวิตประจำวันได้ง่ายขึ้น การเดินทางของคู่ความ การเสียเวลาในการรอ ความไม่สะดวก และอาจกระทบต่อหน้าที่การงานหรือกิจการส่วนตัวต่าง ๆ ของคู่ความ ศาลจึงควรปรับให้กระบวนการของศาลให้เข้ากับสภาพชีวิตประจำวันของบุคคลที่ต้องมาศาล เนื่องจากศาลต้องการข้อมูลในคดีหรือคำเบิกความจากบุคคลนั้น ๆ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมในคดีและเพื่อประโยชน์ของคู่ความและประชาชนด้วย⁶

ในศาลอาญาระหว่างประเทศ ศาลยอมรับการสืบพยานทางจอภาพในกรณีที่พยานไม่สามารถมาศาลได้หรือการมาศาลอาจเสี่ยงต่อความปลอดภัยของพยาน ระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพทำให้ศาลสามารถสังเกตภาษากายอากัปกริยา ของพยาน หรือความน่าเชื่อถือของพยานได้ เพื่อให้พยานมีทางเลือกแทนที่จะถูกบังคับให้ต้องมาศาลเพื่อให้การเป็นพยาน ระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพต้องมีสถานที่ที่ปลอดภัยที่จะให้การและต้องไม่กระทบสิทธิของคู่ความ รวมถึงสิทธิของจำเลยในการถามพยานด้วย⁷

การนำระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพมาใช้ในคดีอาญายังเป็นที่โต้แย้งและถกเถียงกันเป็นอย่างมากทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของจำเลยในคดีอาญาที่ถือว่าเป็นประธานในคดีอาจจะถูกกระทบจากการนำระบบการประชุมทางไกลผ่าน

⁶ Kevin Sadler, 'Realising the Potential for Video Hearings' (GOV.UK, 30 July 2018) <<https://insidehmcts.blog.gov.uk/2018/07/30/realising-the-potential-for-video-hearings/>> สืบค้นเมื่อ 4 เมษายน 2563.

⁷ Carsten Stahn, *A Critical Introduction to International Criminal Law* (Cambridge University Press 2019).

จรรยาบรรณที่ใช้ในกระบวนการพิจารณาคดี ซึ่งระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพอาจกระทบสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาที่ถูกรับรองไว้ในระดับสากล เช่น ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน หรือ UDHR (Universal Declaration of Human Rights) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง หรือ ICCPR (International Covenant on Civil and Political Rights) เป็นต้น

เนื้อหาต่อไปในบทความนี้จะกล่าวถึงสิทธิต่าง ๆ ของจำเลยในคดีอาญาที่อาจจะถูกกระทบจากการนำระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพมาใช้ในกระบวนการพิจารณาคดี กล่าวคือ สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความเป็นธรรม (right to fair trial) สิทธิที่จะปรากฏตัวต่อศาล รับการพิจารณาคดีต่อหน้า และเผชิญหน้าพยาน (right to be present and right to confrontation) และสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายที่มีประสิทธิภาพ (right to effective assistance of counsel) โดยได้ยกตัวอย่างบทบัญญัติของกฎหมายที่รับรองสิทธิจะได้รับการพิจารณาคดี ด้วยความเป็นธรรม ทั้งในระดับสากล ในระดับภูมิภาค รวมถึงในรัฐธรรมนูญของประเทศต่าง ๆ รวมทั้งได้นำเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทยไว้ด้วย

2. สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความเป็นธรรม (right to fair trial)

ประเด็นสำคัญของการที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความเป็นธรรม คือ ความเท่าเทียมกันในการดำเนินคดี หรือ Principle of Equality of Arms โดยเปรียบเทียบกันว่าโจทก์และจำเลยมีสิทธิต่าง ๆ เท่าเทียมกันหรือไม่ในการต่อสู้คดีและนำเสนอพยานหลักฐาน เพราะหากสองฝ่ายได้สิทธิไม่เท่าเทียมกัน ก็ย่อมไม่เกิดความยุติธรรมและไม่เป็นธรรมได้⁸ ศาลอาชญากรรมสงครามรวันดาแห่งสหประชาชาติ (ICTR) พิจารณาในคดีอุทธรณ์ *Prosecutor v. Gaspard Kanyarukiga* ว่าการใช้ระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพ อาจขัดกับหลัก Equality of Arms เพราะจำเลยส่วนใหญ่จะต้องให้การผ่านจอภาพแต่พนักงานอัยการส่วนใหญ่จะให้การต่อศาลในศาล⁹

การที่โจทก์ได้ปรากฏตัวต่อศาล ณ ที่ทำการศาล แต่จำเลยต้องปรากฏตัวต่อศาลผ่านจอภาพ อาจเป็นความไม่เท่าเทียมกันของโจทก์และจำเลยเนื่องจากระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพมีผลต่อพฤติกรรมและการเข้าใจในกระบวนการยุติธรรมของจำเลยและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง กรณีนี้มีทนาย

⁸ สุพิศ ปราณีตพลกรัง, 'ปัญหาวิธีพิจารณาความอาญาในชั้นศาลสำหรับพยานตามโครงการคุ้มครองพยาน' (ดัชนีนิพนธ์นิติศาสตร์ดุสิต มหวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ 2017).

⁹ *Decision on the Prosecution's Appeal Against Decision on Referral Under Rule 11bis* (Prosecutor v Gaspard Kanyarukiga) (2008) ICTR-2002-78-R11bis ICL 640 (ICTR 2008).

จำเลยให้ความเห็นว่าการที่จำเลยปรากฏตัวต่อศาลผ่านทางจอภาพจะทำให้ความรู้สึกจริงใจของจำเลยในการให้การต่อศาลถูกลบเลือนไปและทำให้พฤติกรรมของจำเลยถูกแสดงออกมาในทางลบ อาจเป็นเหตุให้ศาลมองจำเลยในแง่ลบด้วย ภาวะเช่นนี้เป็นการกระทบสิทธิของจำเลยที่จะได้รับกระบวนการทางกฎหมายที่เป็นธรรม¹⁰ อีกกรณีหนึ่งคือการที่จำเลยปรากฏตัวในห้องพิจารณาคดีจะทำให้ผู้พิพากษาเป็นผู้ควบคุมกระบวนการในศาลและทำให้จำเลยรู้สึกว่าหลุดพ้นจากการควบคุมของเรือนจำ ขณะที่อยู่ที่ศาล หากจำเลยอยู่ที่เรือนจำและปรากฏตัวต่อศาลผ่านทางจอภาพ จำเลยจะยังรู้สึกว่าถูกควบคุมตัวด้วยเจ้าหน้าที่เรือนจำและไม่ได้รับรู้ว่ามีผู้พิพากษาที่ปรากฏตัวในจอภาพเป็นผู้ที่ควบคุมกระบวนการ จึงเป็นเหตุผลที่จำเลยอาจคิดว่าไม่ได้ได้รับความยุติธรรมจากศาล อีกทั้งการที่ศาลฟังความผ่านทางจอภาพมีแนวโน้มที่ศาลจะถามคำถามน้อยลงเมื่อเทียบกับการที่คู่ความอยู่ต่อหน้าศาล โดยเฉพาะผู้พิพากษาที่มีประสบการณ์ไม่มากในการใช้ระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพ แต่ผู้พิพากษาที่ผ่านการใช้ระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพมาหลายครั้งก็จะถามคำถามกับคู่ความได้ไม่แตกต่างจากการที่คู่ความมาอยู่ต่อหน้าศาล¹¹

ข้อที่ควรคำนึงถึงอีกประการหนึ่งคือเรื่องคุณค่าของมนุษย์ การที่ให้จำเลยปรากฏตัวต่อศาลผ่านทางจอภาพจะลดทอนคุณค่าในความเป็นมนุษย์ของจำเลยไป ซึ่งจะเชื่อมโยงถึงความยุติธรรมที่จำเลยจะได้รับ โดยปกติในวันที่จำเลยมาปรากฏตัวต่อศาลครั้งแรก หรือวันสอบคำให้การผู้พิพากษาต้องทำให้จำเลยเข้าใจสิทธิของจำเลยและต้องมั่นใจว่าจำเลยมีความสามารถในการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้ และในวันดังกล่าวศาลต้องพิจารณาเงื่อนไขและหลักประกันเพื่ออนุญาตให้ปล่อยตัวจำเลยชั่วคราวซึ่งต้องพิจารณาจากความน่าเชื่อถือของจำเลย ซึ่งหากจำเลยไม่ได้มาศาลแต่ปรากฏตัวต่อศาลผ่านทางจอภาพ ก็อาจทำให้มีผลกระทบต่อการศึกษาของศาลเช่นกัน กล่าวคือ ศาลอาจได้รับข้อมูลของจำเลยไม่เพียงพอในเรื่องของภาษากาย เช่น การแสดงออกทางอารมณ์ การจ้องมอง ท่าทางและกิริยาต่าง ๆ ที่ศาลอาจไม่เห็นผ่านทางจอภาพ และเมื่อศาลไม่อาจจะรับรู้ได้ถึงภาษากายดังกล่าว ก็อาจพิจารณาเงื่อนไขต่าง ๆ ได้ไม่ดีเท่าที่ควร รวมทั้งศาลไม่อาจจะคาดเดาได้ว่าจำเลยกำลังสับสนสงสัย และต้องการพูดคุยสอบถามกับทนายความของตนเป็นการส่วนตัวหรือไม่¹²

¹⁰ Meghan Dunn and Rebecca Norwick, 'Report of a Survey of Videoconferencing in the Courts of Appeals' (Federal Judicial Center, Washington, DC 2006) <<https://www.fjc.gov/sites/default/files/2012/VidConCA.pdf>> สืบค้นเมื่อ 4 เมษายน 2563.

¹¹ เพิ่งอ้าง 12.

¹² Molly Treadway Johnson and Elizabeth C Wiggins, 'Videoconferencing in Criminal Proceedings: Legal and Empirical Issues and Directions for Research' (2006) 2 Law & Policy 28.

อีกทั้งมาตรฐานการพิสูจน์ในคดีอาญา (proof beyond reasonable doubt) ซึ่งเป็นมาตรฐานที่สูง หากการดำเนินกระบวนการทางศาลผ่านจอภาพนำมาซึ่งข้อสงสัย ไม่ว่าจะเป็เพราะข้อขัดข้องล่าช้าของสัญญาณซึ่งเป็นปัญหาทางเทคนิค หรือเป็นเพราะภาษาากายที่พยานหรือจำเลยอาจแสดงออกมาได้ไม่เหมือนกับการมาศาลจริง ๆ ข้อสงสัยหรือข้อขัดข้องเพียงน้อยนิดอาจกระทบถึงมาตรฐานการพิสูจน์ในคดีอาญาได้¹³

ปัญหาทางด้านเทคโนโลยีและอุปกรณ์ของระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพ ก็อาจมีส่วนทำให้จำเลยไม่ได้รับความเป็นธรรมและความเท่าเทียมกันในการดำเนินคดี เนื่องจาก การติดต่อสื่อสารผ่านทางจอภาพไม่มีทางที่จะเปรียบเทียบกับ การติดต่อสื่อสารกันโดยตรง ไม่ว่าจะเป็นการที่ระบบล่มกลางคัน สัญญาณขัดข้อง หรือแม้แต่มุมกล้องที่กว้างเกินไปหรือแคบเกินไป ทำให้ศาล คู่ความ และสาธารณชนไม่สามารถเห็นพฤติกรรมต่าง ๆ ของจำเลยได้ และจำเลยไม่สามารถเห็นบรรยากาศในศาลได้เท่าเทียมกับการมาศาล เว้นเสียแต่ว่าจะมีกล้องหลายจุดในหลายมุมมอง ซึ่งปัจจุบันในศาลมีน้อยมาก แม้ว่าศาลจะใช้เทคโนโลยีที่ก้าวหน้าและทันสมัยที่สุด ก็ไม่อาจที่จะรับรู้ถึงภาษาากายและไม่ได้สบตากับจำเลยได้ ด้วยเหตุนี้จำเลยอาจไม่ได้รับความเป็นธรรมเท่าที่ควร¹⁴

สิทธิในการที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยและเป็นธรรมเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานซึ่งได้รับรองไว้ทั้งในระดับสากล ระดับภูมิภาค และในกฎหมายรัฐธรรมนูญของประเทศต่าง ๆ รวมถึงประเทศไทย

2.1 การรับรองสิทธิในระดับสากล

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้ถูกรับรองโดยที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2491 (ค.ศ. 1948) ซึ่งถือว่าการวางรากฐานด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศฉบับแรกของโลก ประเทศไทยเป็นหนึ่งในสี่สิบแปดประเทศแรกที่ลงคะแนนเสียงร่วมรับรองปฏิญญาฉบับนี้ในการประชุมนี้ด้วย¹⁵

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights: UDHR) มีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยและเป็นธรรมตามที่บัญญัติไว้ใน ข้อ 10 ว่า “ทุกคน

¹³ สุานิต ศิริจันทร์สว่าง, ‘ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสืบพยานผ่านจอภาพ ในการพิจารณาคดีเกี่ยวกับความมั่นคง’ (วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร 2560) <http://www.dsdw2016.dsdw.go.th/doc_pr/ndc_25592560/PDF/wpa_8113/ALL.pdf> สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2563.

¹⁴ Zachary M Hillman, ‘Pleading Guilty and Video Teleconference: Is a Defendant Constitutionally Present When Pleading Guilty by Video Teleconference’ (2007) 7 Journal of High Technology Law 41.

¹⁵ กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน 2551 <<http://humanrights.mfa.go.th/upload/pdf/udhr-th-en.pdf>> สืบค้นเมื่อ 4 เมษายน 2563.

ย่อมมีสิทธิในความเสมอภาคอย่างเต็มที่ในการได้รับการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมและเปิดเผยจากศาลที่อิสระและไม่ลำเอียงในการพิจารณากำหนดสิทธิและหน้าที่ในคดีของตน”¹⁶

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) บัญญัติเกี่ยวกับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมไว้ในข้อ 14 แบ่งเป็น 3 ส่วน คือ (1) ส่วนที่เกี่ยวกับศาล คือสิทธิที่จะได้รับความเสมอภาคต่อหน้าศาลและสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย (2) ส่วนที่เกี่ยวกับวิธีพิจารณา คือสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ และ (3) ส่วนที่เกี่ยวกับการต่อสู้คดีของจำเลย คือสิทธิในการต่อสู้คดีอาญา¹⁷ สำหรับส่วนแรกในข้อ 14 (1) “บุคคลทุกคนย่อมได้รับความเสมอภาคในการพิจารณาของศาลและตุลาการในคดีอาญา ทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรมและเปิดเผยในศาลที่มีอำนาจมีอิสระและเป็นกลาง...” และในบทบัญญัติข้อเดียวกันนี้ได้การบัญญัติหลักเกณฑ์ส่วนหนึ่งของข้อยกเว้นการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย คือยอมรับการพิจารณาคดีลับในกรณี ดังนี้ (1) ด้วยเหตุผลทางศีลธรรมความสงบเรียบร้อยของประชาชน หรือความมั่นคงของชาติ ในสังคมประชาธิปไตย (2) เพื่อความจำเป็นเกี่ยวกับเรื่องชีวิตส่วนตัวของคู่กรณี (3) สภาพการณ์พิเศษซึ่งศาลเห็นว่าหากพิจารณาคดีโดยเปิดเผยจะเป็นการเสื่อมเสียประโยชน์แห่งความยุติธรรม ในส่วนของการอ่านคำพิพากษานั้นต้องทำโดยเปิดเผย เว้นแต่มีเหตุจำเป็นเพื่อประโยชน์ของเด็กและเยาวชน หรือเป็นกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับข้อพิพาทของคู่สมรสในเรื่องการเป็นผู้ปกครองเด็ก¹⁸

2.2 การรับรองสิทธิตามอนุสัญญาระดับภูมิภาค

อนุสัญญาสิทธิมนุษยชนยุโรป (European Convention on Human Rights: ECHR) ได้บัญญัติเกี่ยวกับการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยและเป็นธรรมไว้ในข้อ 6 (1) “...กรณีที่มีการกล่าวหาว่าบุคคลกระทำความผิดในทางอาญา บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยและเป็นธรรมภายในระยะเวลาอันสมควร โดยศาลที่อิสระและเป็นกลาง การอ่านคำพิพากษาต้องกระทำโดยเปิดเผย...”¹⁹

¹⁶ Article 10. Everyone is entitled in full equality to a fair and public hearing by an independent and impartial tribunal, in the determination of his rights and obligations and of any criminal charge against him.

¹⁷ ปกป้อง ศรีสนิท, สิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (วิญญูชน 2563).

¹⁸ กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, คำแปลกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (*International Covenant on Civil and Political Rights – ICCPR*).

¹⁹ Article 6 Right to a fair trial 1. In the determination of his civil rights and obligations or of any criminal charge against him, everyone is entitled to a fair and public hearing within a reasonable time by an independent and impartial tribunal established by law... .

หากจำเลยไม่ได้รับการปฏิบัติในศาลหรือได้สิทธิในคดีไม่เท่ากับโจทก์ถือว่าการละเมิดอนุสัญญาสิทธิมนุษยชนยุโรปข้อ 6 (1) เป็นการพิจารณาคดีโดยไม่เป็นธรรม ยกตัวอย่างคดี *Bönisch v. Austria* พยานผู้เชี่ยวชาญของจำเลยไม่ได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เท่ากับพยานผู้เชี่ยวชาญของฝ่ายโจทก์ถือว่าการละเมิดอนุสัญญาสิทธิมนุษยชนยุโรปข้อ 6 (1)²⁰ ในกรณีการใช้ระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพ โดยให้จำเลยอยู่ที่เรือนจำ แต่พนักงานอัยการโจทก์อยู่ที่ศาล ถือได้ว่าจำเลยได้รับสิทธิไม่เท่ากับโจทก์ และอาจเป็นการละเมิด ECHR ข้อ 6 (1) ได้

อนุสัญญาหลักในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของภูมิภาคอเมริกา ได้แก่ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งอเมริกา (The American Convention on Human Rights: ACHR) ซึ่งได้กำหนดกรอบพันธกรณีของรัฐภาคีในการที่จะต้องรับรองและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนประเภทต่าง ๆ รวมถึงข้อ 8 ที่รับรองสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยเป็นธรรมไว้²¹ โดยระบุว่า “...บุคคลมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความเป็นธรรมและภายในเวลาอันสมควร โดยศาลที่มีอำนาจเป็นอิสระและเป็นกลางตามที่กฎหมายกำหนด...”

กฎบัตรแอฟริกันว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและสิทธิปวงชน ค.ศ. 1986 (The African Charter on Human and Peoples’ Rights) มีองค์กรสิทธิมนุษยชนหลัก 2 องค์กร ที่ทำหน้าที่ตามกฎบัตรดังกล่าว ได้แก่ คณะกรรมาธิการสิทธิมนุษยชนและสิทธิปวงชนแห่งแอฟริกัน (African Commission on Human and Peoples’ Rights) และศาลยุติธรรมและศาลสิทธิมนุษยชนแห่งสหภาพแอฟริกัน (African Court of Justice and Human Rights) ซึ่งกฎบัตรแอฟริกันว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและสิทธิปวงชน ค.ศ. 1986 ข้อ 7 (4) บัญญัติให้บุคคลมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วโดยศาลที่เป็นกลาง²² ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งสหภาพแอฟริกัน ได้พิจารณาเรื่องการใช้ระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพ ในคดี *African Commission v. Libya, application 002/2013* “การสืบพยานที่

²⁰ Nuala Mole and Catharina Harby, 'The Right to a Fair Trial' (2006) 3 Human Rights Handbooks 47.

²¹ Article 8 Right to a Fair Trial 1. Every person has the right to a hearing, with due guarantees and within a reasonable time, by a competent, independent, and impartial tribunal, previously established by law, in the substantiation of any accusation of a criminal nature made against him or for the determination of his rights and obligations of a civil, labor, fiscal, or any other nature.

²² Article 7 Every individual shall have the right to have his cause heard. This comprises:

The right to an appeal to competent national organs against acts of violating his fundamental rights as recognized and guaranteed by conventions, laws, regulations and customs in force;

The right to be presumed innocent until proved guilty by a competent court or tribunal;

The right to defence, including the right to be defended by counsel of his choice;

The right to be tried within a reasonable time by an impartial court or tribunal.

ทำกลับหลังจำเลยหรือการสืบพยานผ่าน video-link โดยไม่มีคำยินยอมจากจำเลยเป็นลายลักษณ์อักษร เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนข้อ 7 แห่งกฎบัตรแอฟริกัน”

คณะกรรมการระหว่างรัฐบาลอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน หรือ AICHR (The ASEAN Intergovernmental Commission on Human Rights) จัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการในการประชุมสุดยอดผู้นำสมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียนซัมมิท) ครั้งที่ 15 เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม 2552 ณ ซะอ่า-หัวหิน ซึ่งเป็นการจัดตั้งตามมาตรา 14 ของกฎบัตรอาเซียน ภารกิจหนึ่งของ AICHR คือการพัฒนาปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Human Rights Declaration) และได้ประกาศสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง²³ ข้อ 20 (1) ระบุไว้ว่า บุคคลทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดทางอาญา จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่ามีความผิด โดยผ่านกระบวนการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมและเปิดเผย โดยศาลที่มีอำนาจ มีความเป็นอิสระ และเป็นกลาง และผู้ถูกกล่าวหาต้องได้รับการรับรองสิทธิที่จะต่อสู้คดี²⁴

2.3 การรับรองสิทธิตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ

สิทธิในการที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยและเป็นธรรมเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานนอกจากจะได้รับการรับรองไว้ทั้งในระดับสากลและระดับภูมิภาคดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ยังได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญของประเทศต่าง ๆ เช่น สหรัฐอเมริกา แคนาดา และสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ เป็นต้น

2.3.1 สหรัฐอเมริกา

รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 5 (Fifth Amendment) บัญญัติว่า บุคคลไม่อาจถูกพรากชีวิต เสรีภาพ ทรัพย์สิน โดยปราศจากกระบวนการทางกฎหมายที่เป็นธรรม²⁵ หรือ right to due process รัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 6 (Sixth Amendment) ให้สิทธิจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีที่รวดเร็วและเปิดเผย (right to speedy and public trial)

²³ Association of Southeast Asian Nations, 'AicHR Asean Intergovernmental Commission on Human Rights Asean 50th Anniversary Edition' <<https://asean.org/book/aicHR-asean-intergovernmental-commission-on-human-rights-what-you-need-to-know-asean-50th-anniversary-edition-a-compendium/>> สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2563.

²⁴ 20. (1) Every person charged with a criminal offence shall be presumed innocent until proved guilty according to law in a fair and public trial, by a competent, independent and impartial tribunal, at which the accused is guaranteed the right to defence.

²⁵ Fifth Amendment to the United States Constitution 'No person shall . . . be deprived of life, liberty, or property without due process of law'.

ในสหรัฐอเมริกาสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีต้องกระทำโดยเปิดเผยแบ่งได้เป็น 2 วัตถุประสงค์ คือ หมายถึงสิทธิของจำเลยในคดีอาญา และสิทธิของสาธารณชน โดยสิทธิของจำเลยนั้นมุ่งผลประโยชน์ของจำเลย เพื่อให้จำเลยได้มีการโต้แย้ง พิสูจน์ความบริสุทธิ์ต่อหน้าประชาชนเป็นหลักประกันว่าจะไม่ถูกข่มขู่ และไม่ได้รับความเป็นธรรมเนื่องจากมีประชาชนเข้าร่วมรับรู้และตรวจสอบการดำเนินกระบวนการพิจารณาอยู่ด้วย และสิทธิของสาธารณชนจากการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย ก็เพื่อให้สาธารณชนมีสิทธิตรวจสอบการดำเนินงานของรัฐอันเป็นการยับยั้งการใช้อำนาจที่มีขอบ ดังนั้น สาธารณชนจึงมีสิทธิที่จะเข้าร่วมรับฟังการพิจารณาคดีโดยเสรี²⁶

การพิจารณาคดีโดยเปิดเผยนี้มีขอบเขตถึงการถ่ายภาพด้วยหรือไม่นั้นยังมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ในสหรัฐอเมริกานักกฎหมายบางส่วนเห็นว่าควรถ่ายทอดภาพและเสียง บ้างเห็นว่าไม่สมควร บางส่วนเสนอว่าควรมีการจำกัดการถ่ายทอดเฉพาะกรณียกเว้นเท่านั้น โดยเหตุผลที่นักกฎหมายค้านการถ่ายทอดภาพและเสียงในการพิจารณาคดีเพราะเกรงว่าจะมีอิทธิพลต่อคณะลูกขุน และทำให้ผู้พิพากษาและเจ้าหน้าที่ในห้องพิจารณาของศาลมีความเป็นส่วนตัวน้อยมาก และอาจทำให้ความสามารถในการดำเนินคดีของผู้ที่เกี่ยวข้องไขว้เขวไปนำไปสู่การสูญเสียความเที่ยงธรรมได้ การพิจารณาคดีอาญาเป็นหลักประกันที่สำคัญมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยเที่ยงธรรมในห้องพิจารณาคดีที่เหมาะสม สง่างาม ไม่ใช่เป็นการพิจารณาทางหน้าจอโทรทัศน์ หรือหนังสือพิมพ์ และในปี ค.ศ. 1946 กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของศาลสหรัฐ (Federal Rule of Criminal Procedure) มาตรา 53²⁷ และเนติบัณฑิตยสภาของอเมริกันจึงได้กำหนดในประมวลจริยธรรมตุลาการ ค.ศ. 1972 ไว้ว่าศาลไม่ควรอนุญาตให้มีการถ่ายทอดภาพหรือเสียงพิจารณาคดี²⁸ แต่ปัจจุบันในหลายมลรัฐ เช่น Florida Kansas และ Massachusetts เข้าร่วมเป็นศาลนำร่องในการถ่ายทอดภาพและเสียงผ่านโทรทัศน์ด้วย

ในคดี *State of Florida v George Zimmerman* ซึ่งเป็นคดีฆาตกรรมที่โด่งดังมาก ในปี ค.ศ. 2013 คดีดังกล่าวมีการสืบพยานผู้เชี่ยวชาญผ่านทางระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพ โดยใช้โปรแกรม Skype และถ่ายทอดสดการพิจารณาคดีทางโทรทัศน์ระหว่างการพิจารณาคดี มีการรบกวนจากสายซ้อนจากบรรดาผู้ใช้ Skype รายอื่นหลายรายที่เห็นการถ่ายทอดสดบน

²⁶ วรวิทย์ ฤทธิพิศ, 'ความหมายและขอบเขตของสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย' (2534) 47 บทบัณฑิตย 90.

²⁷ Federal Courts, 'History of Cameras in Courts' <<https://www.uscourts.gov/about-federal-courts/judicial-administration/cameras-courts/history-cameras-courts>> สืบค้นเมื่อ 10 กรกฎาคม 2563.

²⁸ วิชัย อริยะนันทกะ, 'ประมวลจริยธรรมของตุลาการแห่งเนติบัณฑิตยสภาอเมริกัน' (2537) 50 บทบัณฑิตย 110.

จอโทรทัศน์ ทำให้ไม่สามารถพิจารณาคดีต่อไปได้และศาลก็ได้สั่งให้ปิด Skype ในที่สุด²⁹ กรณีดังกล่าว เป็นผลกระทบหนึ่งที่สามารถเกิดขึ้นได้จากหลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยผ่านทางสัญญาณโทรทัศน์ แต่หากพยานผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวเพียงแค่เปลี่ยนสถานะของตนใน Skype เป็น “ห้ามรบกวน” สัญญาณสายซ้อนจากผู้ใช้ Skype รายอื่นก็ไม่สามารถรบกวนการพิจารณาคดีในครั้งนั้นได้³⁰ กรณีทำให้ เห็นได้ว่าหากเจ้าหน้าที่ศาลได้รับการอบรมการใช้งานหรือการแก้ไขปัญหาเบื้องต้นเหล่านี้ ก็จะช่วย แนะนำคู่ความให้ใช้ระบบเพื่อให้กระบวนการพิจารณาคดีดำเนินไปได้อย่างราบรื่น

2.3.2 แคนาดา

รัฐธรรมนูญแคนาดาให้สิทธิทางกฎหมายแก่บุคคลในมาตรา 7 ถึงมาตรา 14 โดยใน มาตรา 11 บัญญัติว่า ผู้ถูกกล่าวหาจะมีสิทธิ (a) ได้รับการแจ้งข้อหาโดยไม่ล่าช้า (b) ได้รับการพิจารณาคดีในเวลาที่เหมาะสม (c) ต้องไม่ถูกบังคับให้เป็นพยานเพื่อให้การเป็นปฏิปักษ์ตนเอง (d) ให้จำเลย ได้รับการพิจารณาคดีด้วยความเป็นธรรมโดยศาลที่เป็นอิสระและเป็นกลาง³¹ ศาลฎีกาได้มีความเห็น ในคดี *R v. Rose*, (1998) 3 SCR 262. และ *Selvey v. Director of Public Prosecutions*, [1968] 2 All E.R. 497. ว่าเป็นหน้าที่ของผู้พิพากษาที่จะต้องควบคุมการพิจารณาคดีให้เป็นไปด้วยความเป็นธรรม และต้องแสดงให้จำเลยเห็นได้ว่าการพิจารณาคดีมีความเป็นธรรมด้วย³²

2.3.3 สาธารณรัฐแอฟริกาใต้

สาธารณรัฐแอฟริกาใต้มีระบบการปกครองแบบรัฐสภาและมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด รัฐธรรมนูญในมาตรา 34 และ 35 รับรองสิทธิผู้ถูกกล่าวหา ผู้ถูกกักขัง และผู้ถูกจับกุม ในการได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมในกระบวนการพิจารณาคดีอาญา ซึ่งบทบัญญัติข้อนี้นี้มีผลเป็นอย่างมาก

²⁹ KIRSTI WEISZ, 'Right to Skype: Judges Urged to Consider More Witness Testimony Via Skype' <<https://www.mojonews.com.au/page/right-to-skype-judges-urged-to-consider-more-witness-testimony-via-skype>> สืบค้นเมื่อ 10 กรกฎาคม 2563.

³⁰ 'Skype pranksters dial up Zimmerman trial' (YouTube, 4 July 2013) <https://youtu.be/8j-M_287BJo> สืบค้นเมื่อ 10 กรกฎาคม 2563.

³¹ Article 11. Any person charged with an offence has the right (a) to be informed without unreasonable delay of the specific offence; (b) to be tried within a reasonable time; (c) not to be compelled to be a witness in proceedings against that person in respect of the offence; (d) to be presumed innocent until proven guilty according to law in a fair and public hearing by an independent and impartial tribunal...

³² Parul Soni, 'Fair Trial and Its Principles' (Law Times Journal, 2018) <<http://lawtimesjournal.in/fair-trial-and-its-principles/>> สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2563.

ต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของแอฟริกาใต้ ในคดี *S v Zuma & Others 1995 (2) SA 642 (CC)* ย่อหน้าที่ [16]. ศาลพิจารณาว่า... รัฐธรรมนูญได้รวบรวมแนวคิดเรื่องความเป็นธรรมต่าง ๆ ไว้ ซึ่งอาจไม่ได้มีมาก่อนที่รัฐธรรมนูญจะบังคับใช้...³³

รัฐธรรมนูญมาตรา 34 บัญญัติว่า ทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าถึงศาลและได้รับการพิจารณาคดี โดยเปิดเผยและเป็นธรรมจากศาลที่เป็นอิสระและเป็นกลาง³⁴ รัฐธรรมนูญมาตรา 35 (3) รับรองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาที่จะได้รับการพิจารณาด้วยความเป็นธรรม ประกอบด้วยสิทธิต่าง ๆ 15 ข้อ³⁵ เช่น (b.) สิทธิที่จะมีเวลาและได้รับความสะดวกต่าง ๆ ที่จะต่อสู้คดี (e.) สิทธิที่จะปรากฏตัวต่อศาลในกระบวนการพิจารณาคดี (i.) สิทธิที่จะแสดงพยานหลักฐานของตนและต่อสู้พยานหลักฐานของอีกฝ่าย เป็นต้น

สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาด้วยความเป็นธรรม (right to a fair trial) เป็นสิทธิที่สำคัญมากในกระบวนการพิจารณาคดีอาญา หากศาลสูงในคดี *S v Zuma & Others 1995 (2) SA 642 (CC)* ย่อหน้าที่ [16] เห็นว่าการพิจารณาคดีของศาลชั้นต้นไม่เป็นธรรม คำพิพากษาของศาลชั้นต้นนั้น อาจถูกยกเลิกไปได้ ในคดี *S v Thebus & Another 2003 (2) SACR 319 (CC)* ย่อหน้าที่ [106] ถึง

³³ Tharien van der Walt, 'The Right to a Fair Criminal Trial: A South African Perspective Monographic Study' (2010) 7 US-China Law Review.

³⁴ Section 34. Access to courts: Everyone has the right to have any dispute that can be resolved by the application of law decided in a fair public hearing before a court or, where appropriate, another independent and impartial tribunal or forum.

³⁵ Article 35 (3) of the Constitution Every accused person has a right to a fair trial, which includes the right -a. to be informed of the charge with sufficient detail to answer it; b. to have adequate time and facilities to prepare a defence; c. to a public trial before an ordinary court; d. to have their trial begin and conclude without unreasonable delay; e. to be present when being tried; f. to choose, and be represented by, a legal practitioner, and to be informed of this right promptly; g. to have a legal practitioner assigned to the accused person by the state and at state expense, if substantial injustice would otherwise result, and to be informed of this right promptly; h. to be presumed innocent, to remain silent, and not to testify during the proceedings; i. to adduce and challenge evidence; j. not to be compelled to give self-incriminating evidence; k. to be tried in a language that the accused person understands or, if that is not practicable, to have the proceedings interpreted in that language; l. not to be convicted for an act or omission that was not an offence under either national or international law at the time it was committed or omitted; m. not to be tried for an offence in respect of an act or omission for which that person has previously been either acquitted or convicted; n. to the benefit of the least severe of the prescribed punishments if the prescribed punishment for the offence has been changed between the time that the offence was committed and the time of sentencing; and o. of appeal to, or review by, a higher court.

[109] กล่าวถึงลักษณะของการพิจารณาคดีด้วยความเป็นธรรมคือ ... (4) หลักที่สำคัญเกี่ยวกับการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมคือการพิจารณาคดีจะต้องมีความยุติธรรมกับผู้ต้องหา แต่ไม่ได้จำกัดเฉพาะการให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องหา แต่ศาลต้องตรวจสอบให้แน่ใจว่าการพิจารณาคดีโดยรวมมีความยุติธรรม และต้องมีสมดุลระหว่างผลประโยชน์ของผู้ต้องหา กับสังคมส่วนรวมและหลักความยุติธรรม...

อีกตัวอย่างที่เกี่ยวกับการพิจารณาคดีด้วยความเป็นธรรม ตามมาตรา 35(3)(f) และ (g) ให้สิทธิผู้ถูกกล่าวหาที่จะมีทนายความโดยรัฐเป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย ในคดี *S v Tandwa and Others* 2008 (1) SACR 613 (SCA) ศาลอุทธรณ์เห็นว่า การได้รับความช่วยเหลือให้มีทนายความโดยรัฐไม่เพียงพอแต่เป็นการให้ได้มีทนายความเท่านั้น แต่ต้องได้รับความช่วยเหลือจากทนายความที่มีประสิทธิภาพและมีคุณภาพจึงจะถือว่าได้รับความเป็นธรรม

3. สิทธิที่จะปรากฏตัวต่อศาล รับการพิจารณาคดีต่อหน้า และเผชิญหน้าพยาน (right to be present and right to confrontation)

สิทธิในการเผชิญหน้าพยานเป็นสิทธิที่สำคัญของจำเลยในกระบวนการพิจารณาคดีอาญา ซึ่งได้รับรับรองไว้ใน สนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชน เช่น ECHR ข้อที่ 6(3)(d) ACHR ข้อที่ 8(2)(f) และ ICCPR ข้อที่ 14(3)(e) เป็นต้น โดยให้สิทธินี้แก่จำเลยภายใต้บทบัญญัติว่าด้วยสิทธิในการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม รวมถึงบัญญัติไว้ในธรรมนูญของศาลระหว่างประเทศ เช่น ICTY (International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia) ข้อที่ 21(4)(e) ICTR (International Criminal Tribunal for Rwanda) ข้อที่ 20(4)(e) SCSL (The Special Court for Sierra Leone) ข้อที่ 17(4)(e) STL (Special Tribunal for Lebanon) ข้อที่ 16(4)(e) และ ICC (International Criminal Court) ข้อที่ 67(1)(e) เป็นต้น โดยให้จำเลยได้สิทธินี้ในกระบวนการพิจารณาคดี จึงอาจสรุปได้ว่าสิทธิในการเผชิญหน้าเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของผู้ต้องหาในการดำเนินคดีอาญาที่ได้รับการยอมรับภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศและถือเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอาญาอย่างเป็นธรรม หากมีการละเมิดสิทธินี้ก็หมายถึงการพิจารณาคดีครั้งนั้นไม่เป็นธรรม³⁶

วัตถุประสงค์ของสิทธิในการที่จะได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยก็เพื่อให้จำเลยได้เผชิญหน้ากับพยาน ให้จำเลยได้มีสิทธิถามค้านพยาน ซึ่งสิทธิในข้อนี้เป็นที่ยอมรับทั่วไปมาอย่างยาวนาน ทั้งในคัมภีร์ไบเบิลฉบับของพระเจ้าเจมส์ (The King James Version of the Bible) วางหลักว่า รัฐบาโลโรมันต้องไม่ประหารชีวิตจำเลยคนใดถ้าเขาไม่ได้เผชิญหน้ากับผู้กล่าวหาตนและได้

³⁶ Arman Zrvandyan, 'The Right to Confrontation in International Criminal Proceedings' (Master of law University of Turin 2011) 4.

โอกาสได้รับคำตอบในคำถามเกี่ยวกับคดีของตน³⁷ เนื่องจากในคดีอาญาจำเลยเป็นประธานในคดี สิทธิของจำเลยในข้อนี้นอกจากจะประกันว่าจำเลยจะมีสิทธิที่จะซักค้านพยานแล้วยังให้โอกาสให้ จำเลยได้สังเกตต่อกับปฏิกิริยาของพยานเพื่อที่จำเลยจะได้มีช่องทางในการล้างความน่าเชื่อถือของพยาน ที่เป็นปรปักษ์ต่อตน

สิทธิในการเผชิญหน้าพยาน ได้รวมสิทธิที่จะปรากฏตัวในศาลและสิทธิที่จะได้ตรวจสอบ พยานหลักฐานไว้ซึ่งเป็นสิทธิที่ต่อเนื่องกัน เป็นหลักประกันถึงอาวุธที่เท่าเทียมกัน (the principle of Equality of Arms)³⁸ อาจกล่าวได้ว่าสิทธิในการเผชิญหน้าพยาน คือ สิทธิของจำเลยที่จะต้องอยู่ใน ห้องพิจารณาขณะที่มีการสืบพยาน³⁹ แต่การนำระบบประชุมทางจอภาพมาใช้อาจกระทบต่อสิทธิ ดังกล่าวของจำเลย และยังเป็นคำถามอยู่ว่าการเผชิญหน้าระหว่างจำเลยและพยานผ่านทางจอภาพ เพียงพอที่จะทดแทนการเผชิญหน้าทางกายภาพหรือไม่

ในคดี *Ekbatani v. Sweden*⁴⁰ ของศาล ECHR เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 1988, วรรคที่ 25 วางหลักว่า จำเลยในคดีอาญาต้องปรากฏตัวต่อศาลในกระบวนการพิจารณาคดีอาญา⁴¹ ซึ่งเป็น จุดประสงค์ของ ข้อที่ 6 (1) and 6 (3) c-e ของอนุสัญญาสิทธิมนุษยชนยุโรป (ECHR)

อย่างไรก็ตามจำเลยหรือคู่ความอาจได้รับการยกเว้นไม่ต้องมาปรากฏตัวต่อศาลในบางกรณี เช่น คดี *Colozza v. Italy*, 22 มกราคม 1985 กรณีที่เจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มที่แล้ว แต่ไม่สามารถแจ้งวันนัดให้แก่คู่ความได้ และในคดี *Ensslin and others v. the Federal Republic of Germany*, 14 DR 64 กรณีเกิดความเจ็บป่วยจำเลยหรือคู่ความอาจไม่ต้องมาศาลเพื่อประโยชน์ แห่งความยุติธรรม แต่กรณีนี้ที่นายจำเลยมาศาล โดยปกติคู่ความสามารถแสดงเจตนาสละสิทธิที่จะ ปรากฏตัวต่อศาลได้ขึ้นอยู่กับความสำคัญของการพิจารณานั้น ๆ แต่หากจำเลยสละสิทธิก็ไม่ตัดสิทธิ จำเลยที่จะมีทนายความมาศาลแทน

ในคดี *F.C.B. v. Italy*, 28 สิงหาคม 1991 ศาลอิตาลีจัดการพิจารณาคดีรอบสองเนื่องจาก ไม่มีตัวจำเลยแม้ว่าทนายผู้ร้องจะแจ้งว่าผู้ร้องถูกกักขังที่ต่างประเทศ ศาลเห็นว่าจำเลยไม่ได้แสดง ความจำนงที่จะสละสิทธิในการปรากฏตัวต่อศาลและศาลไม่ยอมรับคำโต้แย้งของรัฐบาลที่กล่าวหาว่า จำเลยไม่ได้แจ้งที่อยู่ที่ชัดเจนเพราะต้องการให้คดีเกิดความล่าช้า

³⁷ Richard D Friedman, 'Remote Testimony' (2002) 4 University of Michigan Journal of Law Reform 695.

³⁸ ปกป้อง ศรีสนธิ (เชิงอรรด 18).

³⁹ พรเพชร วิชิตชลชัย, 'การพิจารณาคดีอาญาโดยลูกขุนตามกฎหมายอเมริกัน' (2538) 42 ตุลาคม 89, 111.

⁴⁰ *Ekbatani v Sweden* App no 10563/83 (ECtHR, 26 May 1988).

⁴¹ *Uala Mole and Catharina Harby* (เชิงอรรด 21).

สิทธิของจำเลยที่จะปรากฏตัวในศาลสูงขึ้นอยู่กับลักษณะของคดีด้วย หากศาลเห็นว่าการปรากฏตัวของจำเลยไม่ได้มีความจำเป็นเพราะลักษณะการพิจารณาคดีของศาลสูงจะไม่มีความต้องการที่จะไต่ถามพยานอีก หรือหากอุทธรณ์เฉพาะข้อกฎหมาย การนำจำเลยมาศาลจึงอาจไม่สำคัญ เช่น ในคดี Kremzow v. Austria, 21 กันยายน 1993 ศาลไม่ได้ให้ผู้ร้องเข้ามาในการพิจารณาชั้นอุทธรณ์ที่เป็นการอุทธรณ์ข้อกฎหมายซึ่งศาลเห็นว่าผู้ร้องไม่จำเป็นต้องปรากฏตัวต่อศาลตามมาตรา 6 (1) หรือ 6 (3) c เนื่องจากทนายความได้มาศาลและให้การต่อศาลแทนผู้ร้องแล้ว แต่หากผู้ร้องต้องรับโทษที่หนักขึ้นในชั้นอุทธรณ์หรือศาลพิจารณาเกี่ยวกับแรงจูงใจในการกระทำความผิด แต่ผู้ร้องไม่ได้มาปรากฏตัวต่อศาลกรณีนี้จะขัดต่อ มาตรา 6 (1) หรือ 6 (3) c⁴²

สิทธิที่จะปรากฏตัวต่อศาล รับการพิจารณาคดีต่อหน้า และเผชิญหน้าพยาน บัญญัติไว้ทั้งในระดับสากลและภายในประเทศ

3.1 การรับรองสิทธิในระดับสากล

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ได้รับรองสิทธินี้ไว้ในข้อ 14.3 (d) ให้จำเลยมี “สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาต่อหน้าบุคคลนั้น” และข้อ 14.3 (e) “สิทธิที่จะซักถามพยานซึ่งเป็นปรปักษ์ต่อตน และขอให้เรียกพยานฝ่ายตนมาซักถามภายใต้เงื่อนไขเดียวกับพยานซึ่งเป็นปรปักษ์ต่อตน”⁴³ โดยสิทธิที่จะปรากฏตัวในการพิจารณาคดีกับสิทธิที่จะได้ตรวจสอบพยานหลักฐานเป็นสิทธิที่ต่อเนื่องกัน หากจำเลยไม่มีสิทธิใดสิทธิหนึ่ง จำเลยก็อาจจะไม่ได้รับการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม⁴⁴ ซึ่งในคดีอาญาบุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดย่อมมีสิทธิที่จะได้รับหลักประกันขั้นต้นนี้โดยเสมอภาค⁴⁵

⁴² เพิ่งอ้าง 44.

⁴³ (คำแปลกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (*International Covenant on Civil and Political Rights – Iccpr*): 14.3 (d) To be tried in his presence, and to defend himself in person or through legal assistance of his own choosing; to be informed, if he does not have legal assistance, of this right; and to have legal assistance assigned to him, in any case where the interests of justice so require, and without payment by him in any such case if he does not have sufficient means to pay for it; 14.3 (e) To examine, or have examined, the witnesses against him and to obtain the attendance and examination of witnesses on his behalf under the same conditions as witnesses against him...

⁴⁴ ปกป้อง ศรีสนธิ (เชิงอรธ 18).

⁴⁵ อภิวัฒน์ นาคชำนาญ, ‘การรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตน’ (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2558).

สิทธิที่จะมาปรากฏตัวในศาลไม่ใช่สิทธิสัมบูรณ์ โดยจำเลยสามารถปฏิเสธไม่มาฟังการสืบพยานได้ หรือศาลสามารถสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยได้ตามเงื่อนไขที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนกำหนด ดังนี้

- (1) ศาลได้ส่งหมายเรียกให้จำเลยล่วงหน้าในเวลาที่เหมาะสม
- (2) ศาลได้แจ้งจำเลยล่วงหน้าในเรื่องวัน และสถานที่สืบพยาน และ
- (3) ศาลได้เรียกให้จำเลยมาฟังการสืบพยาน⁴⁶

อีกกรณีหนึ่งคือการรับฟังพยานที่ไม่มาเบิกความในศาลซึ่งเป็นการทำให้จำเลยเสียเปรียบในการต่อสู้คดี ซึ่งศาลต้องระมัดระวังในการรับฟังพยานดังกล่าว โดยต้องมีเหตุผลที่ดีและต้องเป็นทางเลือกสุดท้ายที่จะฟังคำให้การของพยานที่ไม่มาศาล แต่หากเป็นพยานที่ไม่ใช่พยานปากสำคัญ ศาลอาจยืดหยุ่นให้พยานไม่มาเบิกความในศาลได้ อย่างไรก็ตาม ศาลต้องให้อโอกาสจำเลยในการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของพยานดังกล่าวด้วยเช่นกัน⁴⁷

3.2 การรับรองสิทธิตามกฎหมายระดับภูมิภาค

สิทธิในขั้นพื้นฐานของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาตามอนุสัญญาสิทธิมนุษยชนยุโรป (ECHR) ในเรื่องการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย ปรากฏตามข้อ 6 (3) กล่าวคือ (c) ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องมีโอกาสได้ต่อสู้คดีด้วยตนเองหรือผ่านทางผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายที่ตนเลือก แต่หากจำเลยไม่มีทุนทรัพย์ศาลก็ต้องจัดหาทนายความให้หากจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม (d) ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องมีสิทธิที่จะซักค้านพยานที่เป็นประจักษ์ต่อตน และขอให้เรียกพยานฝ่ายตนมาซักถามภายใต้เงื่อนไขเดียวกับพยานซึ่งเป็นประจักษ์ต่อตน (e) ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องมีสิทธิที่จะมีล่ามโดยไม่มีค่าใช้จ่ายเมื่อตนไม่เข้าใจหรือไม่สามารถพูดภาษาที่ใช้ในศาลได้

คำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปในคดีก่อน ๆ วางหลักว่า การพิจารณาคดีลับหลังจำเลยหรือโดยที่จำเลยไม่ได้มีส่วนร่วมนั้น ไม่ได้ถือว่าขัดกับหลักการพิจารณาคดีด้วยความเป็นธรรมตามข้อ 6 แห่ง ECHR และข้อ 14(ง) แห่งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ที่ให้จำเลยมี “สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาต่อหน้าบุคคลนั้น และสิทธิที่จะต่อสู้คดีด้วยตนเอง” เสมอไป แต่จะขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชนก็ต่อเมื่อมีองค์ประกอบอื่นด้วย เช่น จำเลยไม่ได้สละสิทธิที่จะเข้าร่วมและต่อสู้คดีโดยชัดแจ้ง เป็นต้น⁴⁸

⁴⁶ ปกป้อง ศรีสนิท (เชิงอรธร 18).

⁴⁷ เฟิงอ้าง 97.

⁴⁸ ศุภกิจ แยมประชา, ‘สัมผัสดังต่างประเทศคำพิพากษาศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปคดี Sejdovic V Italy (2006) เกี่ยวกับการพิจารณาคดีลับหลังจำเลย’ (2561) 65 ตุลาคม 191, 201.

ตัวอย่างเช่นในคดี Marcello Viola versus Italy ของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป ซึ่งเป็นคดีอาญาเกี่ยวกับคดีฆาตกรรมและการเป็นสมาชิกอั้งยี่ (mafia) นาย Viola ซึ่งถูกคุมขังระหว่างการอุทธรณ์ ซึ่งศาลได้ให้เข้าร่วมกระบวนการพิจารณาคดีผ่านทางระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพ แต่นาย Viola โต้แย้งว่าเป็นการขัดต่อ ECHR ข้อ 6 วรรคหนึ่งและวรรคสาม ศาลเห็นว่าคดีนี้มีความเสี่ยงสูงในการนำตัวจำเลยมาศาลเนื่องจากเป็นจำเลยในคดีอุกฉกรรจ์ และเกี่ยวข้องกับ mafia มีความเสี่ยงที่จำเลยจะหลบหนี และการมาศาลในชั้นอุทธรณ์ก็ไม่ได้มีความสำคัญเท่ากับ การมาศาลในศาลชั้นต้น การนำระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพมาใช้ในครั้งนี้ก็เพื่อความปลอดภัยของสาธารณชน ป้องกันการก่ออาชญากรรม และเพื่อประกันสิทธิของพยานและผู้เสียหายในคดี อีกทั้งเพื่อความสะดวกในการจัดการคดีได้ในระยะเวลาที่เหมาะสม และเนื่องจากจำเลยสามารถได้ยินและเห็นบุคคลต่าง ๆ ในห้องพิจารณาคดีผ่านทางจอภาพ และบุคคลที่อยู่ในห้องพิจารณาคดีสามารถเห็นและได้ยินจำเลย ทนายจำเลยก็สามารถติดต่อสื่อสารกับจำเลยได้โดยเป็นการลับ การพิจารณาคดีในลักษณะนี้ไม่ได้มีลักษณะเอนเอียงหรืออคติ และจำเลยก็ยังสามารถใช้สิทธิต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่ ดังนั้น การใช้ระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพ ในครั้งนี้จึงไม่ขัดต่อ ECHR ข้อ 6 แต่อย่างใด⁴⁹

3.3 การรับรองสิทธิตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ

สิทธิที่จะปรากฏตัวต่อศาล รับการพิจารณาคดีต่อหน้า และเผชิญหน้าพยานเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน นอกจากจะได้รับการรับรองไว้ทั้งในระดับสากลและระดับภูมิภาคดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ยังได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญของประเทศต่าง ๆ เช่น สหรัฐอเมริกา และประเทศไทย เป็นต้น

3.3.1 สหรัฐอเมริกา

ในสหรัฐอเมริกา รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 6 (Sixth Amendment) บัญญัติให้สิทธิจำเลยที่จะมีสิทธิในการเผชิญหน้ากับพยานที่ให้การเป็นปฏิปักษ์กับตน “...to be confronted with the witness against him...” ซึ่งรัฐธรรมนูญข้อนี้ให้ความสำคัญในการที่จำเลยจะได้มีสิทธิในการเผชิญหน้ากับพยานแบบ face to face มิใช่ผ่านทางจอภาพ เพื่อที่จะมั่นใจในเรื่องของความซื่อสัตย์ของพยานเพราะเชื่อว่าหากจำเลยอยู่ด้วยก็จะเป็นการยากที่จำเลยจะให้การเท็จต่อศาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขั้นตอนการสืบพยาน (Trial Proceeding) ที่เป็นขั้นตอนในการใช้ video conference ที่เป็นที่ถูกเถียงกันมากที่สุด การพยายามที่จะประหยัดค่าใช้จ่ายและประหยัดเวลาในการนำตัวจำเลยหรือแม้แต่พยานที่ถูกคุมขังมาศาล ไม่สามารถเทียบเท่ากับสิทธิของ

⁴⁹ Evert-Jan Van Der Vlis, ‘Ministry of Security and Justice, The Hague’ (Videoconferencing in Criminal Proceedings University of Surrey 2011).

จำเลยที่จะต้องเสียไป ศาลฎีกาในคดี Crawford v Washington (2004) จึงแนะนำให้ศาลใช้ video conference ในการสืบพยานเฉพาะกรณีที่ทำเป็นอย่างยิ่งเท่านั้น

ตัวอย่างคดีของสหรัฐอเมริกา คดี Mattox v. United States ศาลฎีกาของสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. 1985 ได้อธิบายเหตุผลของสิทธิการเผชิญหน้าพยานทางกายภาพไว้ว่า การเผชิญหน้าพยานไม่เพียงเพื่อให้จำเลยได้เผชิญหน้ากับพยานแต่ยังให้จำเลยได้เผชิญหน้ากับคณะลูกขุนด้วย เพื่อให้คณะลูกขุนได้สังเกตจำเลยและประเมินกิริยาท่าทางการแสดงออกของจำเลย และในคดี Coy v. Iowa ปี ค.ศ. 1998 ศาลฎีกาไม่ยอมรับการสอบพยานผ่านทางจอภาพ โดยให้เหตุผลว่าการเผชิญหน้ากับพยานโดยทางกายภาพนั้น ไม่เพียงแต่เพื่อให้คณะลูกขุนได้เห็นพยานและจำเลยตัวจริง แต่ยังเป็นกระบวนการที่สำคัญในค้นหาความจริง แต่ในคดี Maryland v. Craig ปี ค.ศ. 1990 ศาลสูงวางหลักว่าวัตถุประสงค์ของการเผชิญหน้ากับพยานก็เพื่อแสดงถึงความน่าเชื่อถือของพยานซึ่งพยานจะนำเชื่อถือได้ต่อเมื่อ (1) พยานได้กล่าวคำสาบาน (2) จำเลยมีสิทธิถามคำถามพยาน (3) คณะลูกขุนได้สังเกตอาการกิริยาท่าทางของพยานซึ่งแสดงได้ถึงความน่าเชื่อถือของพยาน (4) พยานให้การต่อหน้าจำเลยเพื่อลดความเสี่ยงที่พยานจะกล่าวหาจำเลยที่บริสุทธิ์ วัตถุประสงค์ของการเผชิญหน้ากับพยาน ข้อ (1) (2) และ (4) จะไม่ถูกรบกวนด้วยการสืบพยานผ่านจอภาพ แต่การที่จะให้คณะลูกขุนได้สังเกตอาการกิริยา ท่าทางของพยานตามวัตถุประสงค์ข้อที่ (3) ยังคงเป็นที่โต้แย้งกันอยู่ แต่ใน Maryland v. Craig ศาลฎีกาของสหรัฐอเมริกาตัดสินว่าการสืบพยานผ่านจอภาพนั้นเพียงพอต่อการที่จะให้คณะลูกขุนได้สังเกตอาการกิริยาท่าทางของพยาน⁵⁰

อีกทั้งในระบบ Common Law สิทธิในการเผชิญหน้าพยานมีความสำคัญมาก การสืบพยานนอกจากจะต้องกระทำภายใต้คำสาบาน จำเลยมีโอกาสดำถามคำถามและจำเลยจำต้องได้อยู่ต่อหน้าพยานที่เป็นปฏิปักษ์ต่อตน ซึ่งบางครั้งก็เป็นไปได้ยาก เช่น กรณีที่พยานที่ป่วยหนัก ศาลอาจอนุญาตให้บันทึกภาพและเสียงคำให้การของพยานไว้ก่อนวันพิจารณาได้ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหรัฐอเมริกา มาตรา 15 ให้สิทธิจำเลยในการเข้าร่วมการบันทึกคำให้การและสามารถถามคำถามได้ แม้ว่าจะให้สิทธิดังกล่าวแก่จำเลยแล้ว การบันทึกภาพและเสียงคำให้การพยานล่วงหน้าก็สามารถทำได้แค่ในกรณีที่มีความจำเป็นเท่านั้น

ศาลสูงในสหรัฐอเมริกายกเหตุผลที่จะสามารถสืบพยานผ่านระบบประชุมทางจอภาพได้โดยไม่ขัดต่อสิทธิของจำเลย คือ⁵¹

⁵⁰ Nancy Gertner, 'Videoconferencing: Learning through Screens' (2004) 3 William & Mary Bill of Rights Journal 12.

⁵¹ Russell Kostelak, 'Videoconference Technology and the Confrontation Clause' (Cornell Law School J.D. Student Research Papers 2014) 4, 5.

(ก) มีเทคโนโลยีที่เชื่อถือได้ ในคดี Maryland v. Craig ศาลเน้นในเรื่องความไว้วางใจในเทคโนโลยี ยิ่งระบบเทคโนโลยีมีคุณภาพและน่าเชื่อถือได้เพียงใด ก็ยิ่งทำให้การสืบพยานผ่านระบบประชุมทางจอภาพ มาทดแทนการให้พยานมาให้การในศาล เทคโนโลยีสมัยใหม่อาจช่วยลดข้อจำกัดของการสืบพยานผ่านจอภาพที่จะทำให้การสืบพยานผ่านจอภาพน่าเชื่อถือและไม่กระทบสิทธิของจำเลยในการเผชิญหน้าพยาน กล่าวคือ ระบบประชุมทางจอภาพต้องมียุทธศาสตร์ของภาพที่จะเห็นเหมือนกับที่เห็นในศาล เช่น หากพยานอยู่ที่ศาล คู่ความก็จะสามารถสังเกตพยานได้ แต่ในกรณีที่พยานอยู่ในจอภาพและองศาของกล้องวิดีโอไม่สามารถเคลื่อนที่ได้ คู่ความจึงไม่อาจที่จะสังเกตส่วนอื่นของพยานได้ การจัดองศาของกล้องในมุมกว้างเกินไปก็อาจจะมีสิ่งที่รบกวนสมาธิได้หรือการจัดตั้งกล้องที่ใกล้เคียงเกินไปก็อาจไม่เห็นสภาพร่างกายและภาษากายของผู้ที่อยู่ในจอภาพได้ดีเท่าที่ควร อีกทั้งการใช้ระบบการประชุมทางจอภาพก็ทำให้การสังเกตภาษากาย (nonverbal) เป็นไปได้ยากและอาจคาดเดาภาษากายผิดพลาดไปได้ เช่น สัญญาณภาพและเสียงที่แย่งจะทำให้ไม่สามารถเห็นสีหน้าของผู้ที่อยู่ในจอภาพได้ชัดเจน แม้ว่าสัญญาณภาพจะดี แต่หากองศาของภาพเป็นภาพที่เห็นเฉพาะระดับหน้าและศีรษะก็จะเป็นการเน้นสีหน้ามากเกินไป โดยอาจละเลยหรือไม่เห็นลักษณะทางกายภาพอื่น ๆ และท้ายสุด ระบบการประชุมทางจอภาพไม่ได้ตอบโจทย์และไม่สามารถทดแทนการสบตากันได้ การอ่านสายตาผ่านจอภาพอาจทำให้มีผลต่อการรับรู้และความคิดของผู้ที่อยู่หน้าจอได้ อย่างไรก็ตามเทคโนโลยีที่พัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็วในปัจจุบันและอนาคตอาจทำให้ระบบการประชุมผ่านจอภาพเป็นแบบเสมือนจริงและเชื่อถือได้มากยิ่งขึ้น จะเป็นผลให้ความกลัวที่จะใช้เทคโนโลยีนี้ในศาลก็จะค่อย ๆ จางไป

(ข) มีเหตุที่จำเป็นอย่างยิ่ง เช่น ในคดี United states v. Gigante ที่พยานในคดีป่วยหนัก ศาลอนุญาตให้สืบพยานผ่านการประชุมผ่านจอภาพและวางหลักว่า ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นให้ถือว่า การสืบพยานผ่านระบบการประชุมผ่านจอภาพไม่ขัดต่อสิทธิของจำเลยในการเผชิญหน้าพยาน

(ค) การให้คำจำกัดความของคำว่า “เผชิญหน้า” การตีความตามตัวอักษรแบบเคร่งครัดทำให้การใช้ระบบประชุมทางจอภาพในการสืบพยานเป็นไปได้อย่างยาก เพราะคำว่า เผชิญหน้าอาจถูกตีความว่าต้องเป็นการเผชิญหน้าทางกายภาพ แต่แม้ว่าคำว่าเผชิญหน้าจะถูกตีความว่าอย่างไรก็ไม่ควรนำมาเป็นข้ออ้างเพียงอย่างเดียวในการที่จะไม่ใช้เทคโนโลยีนี้

3.3.2 ประเทศไทย

สำหรับประเทศไทยสิทธิที่จะได้รับ “การพิจารณาคดีต่อหน้า” ระบุไว้ในประมวลวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคแรก ก็เพื่อให้จำเลยได้ทราบขั้นตอนต่าง ๆ ในศาลได้ทุกขั้นตอน จำเลยจะได้เห็นพยาน ได้รับฟังการสืบพยาน ได้เผชิญหน้าพยาน และได้ถามค้าน

โดยคำว่า “ต่อหน้า” มีความหมายว่า จำเลยต้องมีส่วนรับรู้การดำเนินการทั้งหลายในศาล เพราะเป็นกระบวนการพิสูจน์ข้อเท็จจริงเพื่อให้จำเลยมีโอกาสต่อสู้คดีได้อย่างถูกต้อง หากไม่ได้ทำต่อหน้าจำเลยก็จะใช้มายันจำเลยไม่ได้ แม้จำเลยจะยินยอมก็พิจารณาหลังจำเลยไม่ได้ โดยถือว่าการพิจารณาคดีอาญาจะต้องใช้ “หลักการตรวจสอบ” จะนำ “หลักความประสงค์ของคู่ความ” ของกฎหมายแพ่งมาใช้ไม่ได้ ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7516/2542 มีแนวว่าการพิจารณาและสืบพยานในคดีอาญาไม่ว่าจะในชั้นสืบพยานโจทก์หรือพยานจำเลยจะต้องทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย แม้จำเลยหนีก็ไม่อาจดำเนินกระบวนการพิจารณาหลังจำเลยได้อีกต่อไป และบางกรณีอาจถือว่าจำเลยละสิทธิเช่น จำเลยจงใจไม่มาศาลในวันสืบพยานโดยไม่มีเหตุอันควร เป็นต้น

4. สิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายที่มีประสิทธิภาพ (Right to Effective Assistance of Counsel)

การนำระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพมาใช้ในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาอาจจะกระทบกับสิทธิของจำเลยที่จะได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายที่มีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นเพราะปัญหาการสื่อสารที่ยุ้งยากทำให้มีผลต่อคุณภาพและประสิทธิภาพของการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่จำเลย ในหลายกรณี ทนายความจำเลยต้องเลือกที่จะอยู่กับจำเลยที่เรือนจำเพื่อให้ความเชื่อมั่นและให้จำเลยไว้วางใจที่จะปรึกษา แต่ก็ต้องเสียโอกาสที่จะอยู่ที่ศาลเพื่อรักษาสิทธิของจำเลยในศาล หรือบางครั้งอาจเสียโอกาสที่จะเจรจาต่อรองอย่างไม่เป็นทางการกับพนักงานอัยการ เป็นต้น

อีกประเด็นที่เป็นปัญหาของระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพ คือ ช่องทางการสื่อสารระหว่างทนายความกับจำเลยซึ่งศาลโดยส่วนมากไม่ได้ให้ช่องทางการสื่อสารที่เป็นส่วนตัวระหว่างทนายความกับจำเลย และแม้ว่าศาลจะจัดช่องทางการสื่อสารที่เป็นส่วนตัวแต่การสื่อสารแบบไร้สายก็ไม่อาจเชื่อได้อย่างเต็มที่ว่าจะปลอดภัยปราศจากการดักฟังได้⁵² จากผลกระทบในความเป็นส่วนตัวดังกล่าวมีผลถึงความสัมพันธ์ระหว่างทนายความกับจำเลย อาจทำให้จำเลยไม่ได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายที่มีประสิทธิภาพจากทนายความของจำเลยเอง และไม่ได้รับความเป็นธรรมในกระบวนการพิจารณาคดีทางอาญาได้⁵³

⁵² Michele Simonato, ‘Defence Rights and the Use of Information Technology in Criminal Procedure’ (2014) 1 *Revue internationale de droit pénal* 295.

⁵³ Eric T Bellone, ‘Videoconferencing in the Courts: An Exploratory Study of Videoconferencing Impact on the Attorney-Client Relationship in Massachusetts’ (Dissertation Doctor of Philosophy Northeastern University 2015).

หากการนำระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพมาใช้ ทำให้จำเลยไม่ได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายที่มีประสิทธิภาพก็จะขัดกับสิทธิของจำเลยในข้อนี้ซึ่งเป็นสิทธิที่เป็นสากลและสิทธิตามกฎหมายภายใน

4.1 การรับรองสิทธิในระดับสากล

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ได้รับรองสิทธินี้ไว้ในข้อ 14.3 (d) ให้จำเลยมี “...สิทธิที่จะต่อสู้คดีด้วยตนเอง หรือโดยผ่านผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายที่ตนเลือก สิทธิที่บุคคลได้รับแจ้งให้ทราบถึงสิทธิในการมีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมาย หากบุคคลนั้นไม่มีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมาย ในกรณีใด ๆ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมบุคคลนั้นมีสิทธิที่จะมีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายซึ่งมีการแต่งตั้งให้โดยปราศจากค่าตอบแทน ในกรณีที่บุคคลนั้นไม่สามารถรับภาระในการจ่ายค่าตอบแทน”⁵⁴

4.2 การรับรองสิทธิตามกฎหมายระดับภูมิภาค

ตามอนุสัญญาสิทธิมนุษยชนยุโรป (ECHR) ในเรื่องการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย ปรากฏตามข้อ 6 (3) (c) ให้สิทธิผู้ต้องหาหรือจำเลยให้ต้องมีโอกาสได้ต่อสู้คดีตนเองหรือผ่านทางผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายที่ตนเลือก แต่หากจำเลยไม่มีทุนทรัพย์ศาลก็ต้องจัดหาทนายความให้หากจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม เห็นได้ว่าอนุสัญญาดังกล่าวให้ความสำคัญกับการให้ช่วยเหลือทางกฎหมายที่มีประสิทธิภาพแก่จำเลย หากจำเลยไม่มีทุนทรัพย์ศาลก็ต้องจัดหาให้เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม หากทนายความไม่สามารถให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพก็อาจเป็นการขัดต่อ ECHR ได้

ยกตัวอย่างคดี Zagaria versus Italy ซึ่งศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปวินิจฉัยว่ากระบวนการพิจารณาเป็นการขัดต่อ ECHR ข้อ 6 (3) (c) คดีนี้จำเลยถูกคุมขังและได้เข้าร่วมกระบวนการพิจารณาผ่านทางระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพ ระหว่างการพิจารณาทนายความจำเลยและจำเลยได้พูดคุยปรึกษากันผ่านทางโทรศัพท์เป็นการลับ โดยที่ไม่รู้ว่าบทสนทนาถูกบันทึกไว้ จนกระทั่งเจ้าหน้าที่ตำรวจเขียนรายงานที่เกี่ยวข้องกับบทสนทนาทางโทรศัพท์ดังกล่าว ทำให้ทนายความจำเลยรู้ว่าบทสนทนายระหว่างทนายความจำเลยและจำเลยไม่ได้เป็นความลับ ซึ่งไม่มีใครประกันได้ว่า

⁵⁴ (คำแปล) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (*International Covenant on Civil and Political Rights – Iccpr*) 43.

เหตุการณ์เช่นนี้จะไม่เกิดขึ้นอีก เมื่อจำเลยไม่สะดวกใจที่จะปรึกษากับทนายความเป็นผลให้ทนายความให้คำปรึกษาได้ไม่เต็มที่ กรณีนี้จึงถือว่าเป็นการขัดต่อ ECHR ข้อ 6 (3) (c)

4.3 การรับรองสิทธิตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ

สิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายที่มีประสิทธิภาพเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานนอกจากจะได้รับการรับรองไว้ทั้งในระดับสากลและระดับภูมิภาคดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ยังได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญของประเทศต่าง ๆ เช่น สหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ และประเทศไทย เป็นต้น

4.3.1 สหรัฐอเมริกา

ในสหรัฐอเมริกา รัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 6 (Sixth Amendment)⁵⁵ ให้สิทธิจำเลยให้ได้รับความช่วยเหลือจากทนายความในทุกขั้นตอนสำคัญ สิทธิในการมีทนายความเป็นสิทธิที่สำคัญมากในระบบปฏิปักษ์ (adversary system) หรือระบบกล่าวหา (accusatorial system) ที่มีแนวคิดว่าการค้นหาความจริงจะทำได้ดีที่สุดหากโจทก์และจำเลยมีความเท่าเทียมกัน โดยศาลที่มีความเป็นกลางจะเป็นผู้ตัดสินคดี สิทธิที่จะมีทนายความเริ่มต้นจากคดี *Powel V. Alabama* (1932) ซึ่งให้ผู้ต้องหาในคดีร้ายแรงที่มีโทษถึงประหารชีวิตต้องได้รับความช่วยเหลือจากทนายความ ต่อมาคดี *Arigersinger V. Hamlin* (1972) ได้ขยายขอบเขตไปถึงคดีที่มีโทษจำคุกต้องได้รับความช่วยเหลือจากทนายความ ไม่เพียงแต่ในชั้นสืบพยานที่จำเลยต้องมีทนายความ แต่ยังคงมีทนายความในทุกขั้นตอนที่สำคัญ เช่น การไต่สวนมูลฟ้อง การปรากฏตัวต่อศาลครั้งแรก การชี้ตัว การให้คำรับสารภาพ

กลุ่มผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับการใช้ระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาให้ความเห็นว่า ระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพทำให้ประสิทธิภาพในการให้คำปรึกษาของทนายความด้อยลงเนื่องจากทนายความจำเลยต้องเลือกกระหว่างที่จะอยู่กับจำเลยหรืออยู่ที่ศาลในวันที่ปรากฏตัวต่อศาลครั้งแรก (initial appearance) ผ่านระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพ ในวันนั้นจะเป็นโอกาสแรกที่จำเลยจะได้พบทนายความของตนเพื่อปรึกษาคดี หากทนายความจำเลยเลือกที่จะอยู่ที่ศาลในวันนี้ ก็ไม่สามารถเข้าใจสภาพของคดีจากตัวจำเลยได้ ทั้งยังไม่สามารถพูดคุยกันได้เสมือนตัวต่อตัว บางครั้งการที่จำเลยเห็นทนายความของตนผ่านจอภาพ

⁵⁵ AMENDMENT VI: In all criminal prosecutions, the accused shall enjoy the right to a speedy and public trial, by an impartial jury of the State and district wherein the crime shall have been committed, which district shall have been previously ascertained by law, and to be informed of the nature and cause of the accusation; to be confronted with the witnesses against him; to have compulsory process for obtaining witnesses in his favor, and to have the Assistance of Counsel for his defence.

และอยู่อีกฝั่งกับอัยการและศาล จำเลยอาจมีความคิดที่อาจจะไม่ไว้ใจนายความของตนได้ในทางกลับกัน หากนายความจำเลยเลือกที่จะอยู่กับจำเลย นายความก็ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ให้ การแก้ต่างจำเลยต่อศาลได้ดีเสมือนอยู่ที่ศาล เห็นได้ว่า การพิจารณาคดีผ่านระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพ ที่ทำให้ทนายความไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างเต็มที่ เป็นการกระทบต่อสิทธิของจำเลยสิทธิที่จะได้รับการช่วยเหลืออย่างมีประสิทธิภาพจากทนายความตาม Sixth Amendment ของรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา

4.3.2 ประเทศอังกฤษ

ในประเทศอังกฤษ The Legal Aid Act 1988 มาตรา 20 บัญญัติให้จำเลยมีสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือจากทนายความของรัฐโดยไม่คิดมูลค่า โดยให้ศาลตั้งทนายความให้แก่จำเลยในทุกขั้นตอนในกระบวนการพิจารณาคดีอาญา ในกรณี (1) จำเลยในคดีฆ่าผู้อื่น หรือ (2) จำเลยไม่มีทนายความและต้องการทนายความ และจำเลยถูกควบคุมตัวในศาล ซึ่งทนายความจะให้คำปรึกษาและปกป้องสิทธิของจำเลยที่ยื่นขอประกันตัว (3) ผู้ถูกคุมขังต้องการทำรายงานเพื่อส่งให้ศาลยกโทษ หรือ (4) ผู้อุทธรณ์ในศาลอุทธรณ์ซึ่งคดีถูกฟ้องต่อศาลฎีกา⁵⁶

ในอังกฤษผู้ถูกคุมขังในเรือนจำจะต้องปรากฏตัวต่อศาลผ่าน Video Link จากเรือนจำมาศาล นอกจากจะมีเหตุจำเป็นอย่างอื่น การนำระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพ อาจมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างจำเลยและทนายความจำเลยซึ่งจะเป็นผลต่อประสิทธิภาพในการให้คำปรึกษาของทนายความต่อลูกความ ในกรณีดังนี้ (1) ด้านความไว้วางใจจากจำเลย หากการพบกันครั้งแรกระหว่างจำเลยและทนายความเป็นการพบกันผ่านทางจอภาพ จะเป็นการยากที่ทั้งสองฝ่ายจะสร้างความสัมพันธ์ต่อกันได้ดี (2) ด้านเวลา เนื่องจากศาลและเรือนจำ หรือสถานีตำรวจมีอุปกรณ์ช่องทางสื่อสารไม่มากและต้องใช้ร่วมกับผู้อื่น จึงทำให้จำเลยและทนายความได้รับการจัดสรรเวลาที่จำกัดเพื่อให้คำปรึกษาเป็นการส่วนตัวก่อนขึ้นศาล ซึ่งบางครั้งอาจมีเวลาแค่ 15 นาที ก่อนขึ้นศาลซึ่งไม่เพียงพอต่อการให้คำปรึกษา (3) ด้านเอกสาร เห็นได้ชัดว่าการส่งเอกสารผ่านทางจอภาพเป็นไปได้โดยปกติทนายความจะต้องให้จำเลยเซ็นเอกสารที่จำเป็น อีกทั้งบางครั้งจำเลยต้องอ่านหรือดูเอกสารพยานหลักฐานในคดีเพื่อตัดสินใจว่าจะให้การรับสารภาพหรือไม่ ท้ายที่สุดทนายความก็ต้องแสดงเอกสารให้ดูผ่านทางจอภาพและจำเลยก็ต้องตัดสินใจโดยไม่ได้พิจารณาเอกสารอย่างถี่ถ้วน (4) ด้านความเป็นส่วนตัว จำเลยและทนายความมีสิทธิที่จะให้คำปรึกษากันเป็นการลับ แต่การให้คำปรึกษาผ่านทางจอภาพอาจถูกได้ยินจากผู้อื่น บางครั้งจำเลยและทนายความจำเลยจำเป็นต้องกระซิบเพื่อปรึกษารื้อกันระหว่างการพิจารณา ซึ่งการกระทำนี้จะเป็นไปได้ยากหากจำเลยปรากฏตัวผ่าน

⁵⁶ ณรงค์ ไชยหาญ, 'สิทธิผู้ต้องหา จำเลยและผู้ต้องโทษในคดีอาญา' (รายงานการวิจัย สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ 2540) 56.

จอภาพ⁵⁷ ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ ทำให้จำเลยเสียสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายที่มีประสิทธิภาพจากทนายความได้

4.3.3 ประเทศไทย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ระบุไว้ในมาตรา 68 วรรคสอง “รัฐพึงให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายที่จำเป็นและเหมาะสมแก่ผู้ยากไร้หรือผู้ด้อยโอกาส ในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม รวมถึงการจัดหาทนายความให้” รวมถึงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ให้สิทธิจำเลยเกี่ยวกับการมีทนายความไว้หลายมาตรา เช่น มาตรา 7/1 ให้สิทธิผู้ต้องหาที่จะได้พบและปรึกษาทนายความเป็นการส่วนตัว มาตรา 8 และมาตรา 173 ให้สิทธิจำเลยแต่งตั้งทนายความแก้ต่าง และได้สิทธิที่จะปรึกษาทนายความเป็นการส่วนตัว โดยศาลต้องตั้งทนายความให้จำเลยในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิตและในคดีที่จำเลยมีอายุไม่เกิน 18 ปี แม้ว่าจำเลยจะไม่ต้องการทนายความก็ตาม สำหรับคดีที่มีโทษจำคุก หากจำเลยไม่มีทนายความและต้องการทนายความ ศาลก็ต้องตั้งทนายความให้ ทั้งนี้ โดยไม่ต้องคำนึงว่าจำเลยเป็นผู้ยากไร้หรือไม่ รวมถึงสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือจากทนายความในชั้นต่าง ๆ เช่น มาตรา 87 วรรคแปด มาตรา 134/1 มาตรา 165 วรรคสาม และมาตรา 237 ทวิ วรรคสอง เป็นต้น

4.4 ผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างทนายความและจำเลย

การสื่อสารและความสัมพันธ์ระหว่างทนายความและจำเลยมีความสำคัญ หากทนายความและจำเลยสามารถสื่อสารผ่านระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพได้ดีก็จะสัมผัสได้ถึงความยุติธรรม หากระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพ ทำให้ประสิทธิภาพในการให้คำปรึกษาของทนายความด้อยลง ก็จะทำให้กระทบสิทธิที่จะได้รับการช่วยเหลือทางกฎหมายที่มีประสิทธิภาพได้⁵⁸ แบ่งเป็นกรณีต่าง ๆ ดังนี้

4.4.1 กรณีทนายความอยู่ที่ศาลและจำเลยอยู่ที่เรือนจำ

The National Center for State Courts (NCSC) ของสหรัฐอเมริกาได้ทำแบบสำรวจในปี ค.ศ. 2010 จากศาล State Court จำนวน 164 ศาล โดยได้รับการสนับสนุนจาก State Justice

⁵⁷ Penelope Gibbs, ‘Defendants on Video–Conveyor Belt Justice or a Revolution in Access?’ Transform Justice (2017) <https://barrowcadbury.org.uk/wp-content/uploads/2017/10/TJ_Disconnected.pdf> สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2563.

⁵⁸ M Somjen Frazer, ‘The Impact of the Community Court Model on Defendant Perceptions of Fairness’ (A Case Study at the Red Hook Community Justice Center 2006).

Institute ในการจัดทำแบบสอบถามจากการใช้ระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพ พบว่า คดีส่วนใหญ่ (79.3%) เป็นคดีอาญา โดย 28.8% ของคดีอาญานั้นมีปัญหาถึงความเป็นส่วนตัวระหว่างทนายความ จำเลยและจำเลยโดยเฉพาะกรณีที่ทนายความอยู่ที่ศาลและจำเลยอยู่ที่เรือนจำซึ่งหมายความว่าจำเลยมากกว่า 1 ใน 4 ไม่สามารถสนทนาเป็นการส่วนตัวกับทนายความฝ่ายจำเลยในศาลได้ โดยศาล State Court ที่มีปัญหาไม่ได้กำหนดข้อปฏิบัติในการให้มีการสนทนาเป็นการส่วนตัวระหว่างทนายความและจำเลยและไม่ได้มีเหตุผลว่าเหตุใดจึงไม่ได้มีจัดให้มีการสนทนาส่วนตัวดังกล่าว ทนายความที่ถูกสัมภาษณ์ยังให้ความเห็นว่าเจ้าหน้าที่ศาลหรือผู้พิพากษาไม่ได้เปิดโอกาสให้มีการสนทนาเป็นการส่วนตัวหรืออาจคิดว่าการเปิดช่องทางให้สนทนาเป็นการส่วนตัวนั้นไม่สำคัญ ซึ่งที่จริงแล้ว การสื่อสารส่วนตัวระหว่างทนายความและจำเลยไม่อาจถูกลดความสำคัญลงได้เนื่องจากอาจเป็นเหตุให้จำเลยเสียโอกาสบางอย่าง เช่น จำนวนเงินประกันสูงขึ้น หรือได้รับผลทางลบในกระบวนการไต่สวนก่อนการพิจารณาคดี (pretrial hearings) หรือการให้คำให้การของจำเลย⁵⁹

จากการสำรวจนี้ยังแสดงให้เห็นว่ามากกว่าหนึ่งในสามของระบบการประชุมทางวิดีโอ (36.9%) ประสบความล้มเหลวของอุปกรณ์เป็นประจำ เช่น ปัญหาเกี่ยวกับการเดินสายไฟฟ้า ความเร็วของสัญญาณอินเทอร์เน็ต (bandwidth) และอุปกรณ์เก่า เป็นต้น ส่งผลให้เกิดความล่าช้าในการพิจารณาคดี และไม่มีช่องทางการสื่อสารที่เป็นส่วนตัวหรืออาจมีแต่น้อยมาก⁶⁰

การใช้ระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพ ในศาลโดยปกติแล้วจะเป็นในกรณีที่ทนายความจะอยู่ที่ศาลและจำเลยจะปรากฏตัวต่อศาลผ่านทางจอภาพซึ่งจะเป็นการลดทอนความสัมพันธ์ระหว่างทนายความกับลูกความอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความสามารถในการติดต่อสื่อสาร รวมถึงการสร้างใจกว้างใจกันถูกปิดกั้นจากการใช้เทคโนโลยีตัวนี้และยังเป็นการที่จะทำให้ทนายความไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ว่าความแทนจำเลยได้อย่างเต็มที่⁶¹ อย่างไรก็ตามศาลไม่ได้มีความเห็นว่าการที่จำเลยกับทนายความอยู่คนละที่และไม่ได้มีโอกาสที่จะพูดคุยเป็นการส่วนตัวระหว่างขึ้นศาล จะทำให้ความสามารถของทนายความในการเป็นตัวแทนของจำเลยด้อยประสิทธิภาพลง⁶² แม้แต่การสื่อสารขั้นพื้นฐานระหว่างทนายความและจำเลยก็ยุ่งยากขึ้น ศาลส่วนใหญ่ไม่ได้จัดหาระบบอุปกรณ์ที่จะทำให้จำเลยได้พูดคุยปรึกษาทนายความเป็นการส่วนตัวได้ระหว่างการใช้ระบบการประชุม

⁵⁹ Eric T Bellone (เชิงอรรถ 533) 115, 117.

⁶⁰ เพิ่งอ้าง 118.

⁶¹ เพิ่งอ้าง 54.

⁶² Supreme Court of Illinois, 'The PEOPLE of the State of Illinois, Appellee, v. Willie E. LINDSEY, Appellant. No. 89138' (2002) <<https://caselaw.findlaw.com/il-supreme-court/1108408.html>> สืบค้นเมื่อ 21 กรกฎาคม 2563.

ทางไกลผ่านจอภาพ บางศาลได้จัดหาโทรศัพท์ที่แยกต่างหากจากระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพ สำหรับการพูดคุยที่เป็นส่วนตัว ถึงกระนั้นก็ตาม การที่ทนายความและจำเลยได้พูดคุยกันทางโทรศัพท์ ก็ทำให้ทนายความไม่สามารถสังเกตและรับรู้ภาษากายของจำเลยได้ บางครั้งจำเลยก็ต้องการที่จะส่งสัญญาณบางอย่างกับทนายความของเขา เช่น อาจไม่เข้าใจ หรืออาจมีประเด็นไหนที่ต้องการพูดหรือถาม ซึ่งทนายความจะไม่สามารถรับสัญญาณของจำเลยผ่านทางโทรศัพท์ได้

ในบางครั้งการใช้ระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพ ก็เป็นอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของทนายความต่อลูกค้า ซึ่งโดยปกติทนายความจำเลยต้องสามารถประเมินสภาวะทางจิตใจ สภาพอารมณ์ของจำเลยได้ตลอดเวลา ทั้งยังไม่สามารถให้กำลังใจ หรือให้การสนับสนุนจำเลยทางด้านจิตใจได้ เช่น การตะแคง หรือการยื่นข้ออ้าง ๆ จำเลยขณะที่จำเลยยื่นให้การกับศาลเป็นต้น

อีกทั้ง จำเลยในคดีอาญาที่มีความกังวลเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว ความกังวลนั้นอาจทำให้ไม่สามารถพูดคุยสื่อสารกับศาลได้ดีและอาจแสดงอาการปฏิกิริยาที่ไม่เหมาะสม แม้ว่าทนายความจำเลยจะมีโทรศัพท์ที่สามารถพูดคุยกับจำเลยได้ แต่การที่อยู่ห่างกันก็ไม่สามารถที่จะเตือนกันได้ง่าย เช่น การตะแคงเตือน หรือมองตา สายหน้าส่งสัญญาณให้จำเลยรักษากิริยาอาการ ก็ไม่อาจทำได้โดยง่าย ซึ่งอาจเป็นผลให้ศาลซึ่งไม่คุ้นชินกับกิริยาที่ไม่เหมาะสมจะมีอคติกับจำเลยได้⁶³

4.4.2 กรณีทนายความอยู่ที่เรือนจำกับตัวจำเลย

ในกรณีที่ทนายความจำเลยเลือกที่จะอยู่ข้าง ๆ จำเลยและปรากฏตัวต่อศาลผ่านทางจอภาพเช่นเดียวกับจำเลย กรณีนี้ปัญหาเรื่องการสื่อสารระหว่างทนายความจำเลยและจำเลยก็จะหมดไป แต่การทำหน้าที่ของทนายความต่อศาลอาจทำได้ไม่เต็มที่ ทนายความจำเลยต้องเตรียมการรวบรวมเอกสารที่จำเป็นทั้งหมดเพื่อไปว่าความที่เรือนจำ และหากพยานที่ให้การที่ศาลในวันสืบพยานนั้นเป็นพยานฝ่ายจำเลยจะทำให้การว่าความของทนายจำเลยยากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการพูดคุยทำความเข้าใจกับพยานก่อนการให้การในชั้นศาลก็ทำได้ยาก ทนายความไม่อาจที่จะรับรู้ได้เลยว่าบรรยากาศในห้องพิจารณาคดีในขณะนั้นเป็นไปในทิศทางใด และที่สำคัญก็คือเนื่องจากทนายความจำเลยไม่ได้อยู่ในห้องพิจารณาคดี ทนายความจำเลยจะเสียโอกาสที่จะได้พบปะพูดคุยเป็นการส่วนตัวกับพนักงานอัยการเพื่อปรึกษาหารือในเรื่องการเจรจาต่อรองรับสารภาพ (plea bargain) ซึ่งจะทำให้จำเลยเสียโอกาสเป็นอย่างมาก⁶⁴

⁶³ Anne Bowen Poulin, 'Criminal Justice and Videoconferencing Technology: The Remote Defendant' (2004) 4 Tulane Law Review.

⁶⁴ เพิ่งอ้าง 1132.

อีกประการหนึ่งคือจำเลยอาจรู้สึกถึงความไม่เท่าเทียมได้ ในกรณีที่พนักงานอัยการอยู่ที่ศาล ทนายความจำเลยอยู่กับจำเลยที่เรือนจำทำให้ดูเหมือนว่าตำแหน่งความสำคัญของทนายความจำเลยจะต้อยกว่าพนักงานอัยการ งานวิจัยของ Fowler & Wackerbarth พบว่าในการใช้ระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพมีผลให้บุคคลกลุ่มที่อยู่ในสถานที่เดียวกันรู้สึกว่ามีปฏิสัมพันธ์กันได้ง่ายกว่าอีกกลุ่ม ทั้งยังจะรู้สึกได้ง่ายกว่าคนที่อยู่ในสถานที่เดียวกันจะฉลาดกว่า มีความสามารถมากกว่ามีเหตุผลมากกว่า ไว้เนื้อเชื่อใจได้ และน่าเบื่อน้อยกว่าบุคคลที่อยู่ในจอภาพอีกปลายสายหนึ่ง⁶⁵

4.4.3 กรณีทนายความอยู่ที่เรือนจำกับตัวจำเลยและอีกคนอยู่ที่ศาล

ในกรณีที่จำเลยมีทนายความและสามารถให้ทนายความอยู่กับตัวจำเลยที่เรือนจำหนึ่งคนและอยู่ที่ศาลอีกหนึ่งคน หลักการใช้ทนายความนี้แม้ว่าจะแก้ปัญหาเรื่องการที่ทนายความไม่ได้อยู่กับจำเลยและไม่ได้อยู่ที่ศาลแต่ก็ไม่ได้เป็นการแก้ปัญหาที่ดีที่สุด ประสิทธิภาพในการให้ความช่วยเหลือทางคดีในกรณีนี้ต้องขึ้นอยู่กับกระบวนการประสานงาน และการสื่อสารกันระหว่างทนายความทั้งสองสถานที่ ทนายความอีกฝั่งคอยรับข้อมูลจากจำเลยและทนายความอีกฝั่งก็ให้ข้อมูลต่อศาล ทำให้เกิดช่องว่างของตัวจำเลยเสมือนว่าจำเลยถูกตัดออกไปจากระบบ ทำให้จำเลยมีความรู้สึกที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมได้ ปัญหาอีกประการหนึ่งของการที่ต้องใช้ทนายความเพื่ออยู่กับจำเลยและอยู่ที่ศาลคือการสิ้นเปลืองทั้งทรัพยากรบุคคล เงิน และเวลา⁶⁶ โดยเฉพาะทนายความที่รัฐจัดหาให้ เนื่องจากทนายความของรัฐไม่ได้มีเพียงพอต่อความต้องการและมีปริมาณงานมากอยู่แล้ว เช่น ทนายความ 1 คน ในรัฐ New Orleans ต้องว่าความให้จำเลยจำนวน 418 คน ใน 7 เดือน⁶⁷

5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การนำระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพมาใช้ในคดีอาญายังเป็นที่โต้แย้งและถกเถียงกันเป็นอย่างมากทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของจำเลยในคดีอาญาที่ถือว่าเป็นประธานในคดี ซึ่งอาจจะถูกกระทบจากการนำระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพมาใช้ในกระบวนการพิจารณาคดี โดยสิทธิดังกล่าวถูกรับรองไว้ในระดับสากล เช่น UDHR ICCPR เป็นต้น ซึ่งจำเลยอาจถูกกระทบสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความเป็นธรรม (right to

⁶⁵ Gene D Fowler and Marilyn E Wackerbarth, 'Audio Teleconferencing Versus Face-to-Face Conferencing: A Synthesis of the Literature' (1980) 3 Western Journal of Speech Communication 236, 252.

⁶⁶ Anne Bowen Poulin (เชิงอรรถ 64) 1089, 168.

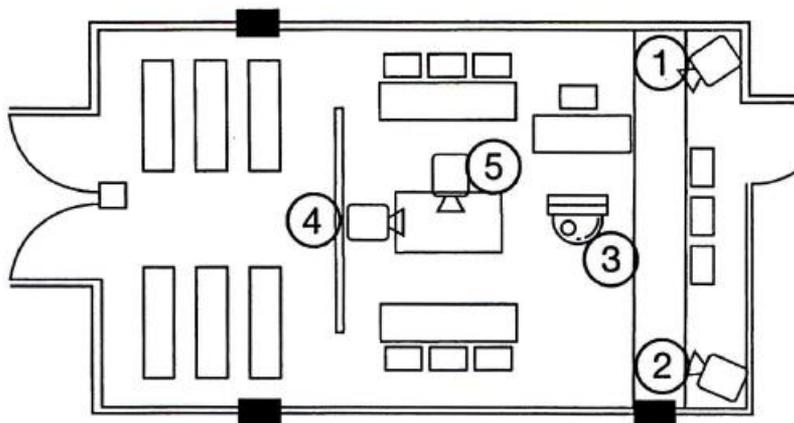
⁶⁷ Stephen B Bright, 'Neither Equal nor Just: The Rationing and Denial of Legal Services to the Poor When Life and Liberty Are at Stake' (1997) 3 NYU Annual Survey of American Law 816.

fair trial) 3. สิทธิที่จะปรากฏตัวต่อศาล รับการพิจารณาคดีต่อหน้า และเผชิญหน้าพยาน (right to be present and right to confrontation) และสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายที่มีประสิทธิภาพ (right to effective assistance of counsel) ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

การที่จำเลยปรากฏตัวทางจอภาพไม่อาจเทียบเท่าการที่จำเลยมาศาลด้วยตนเองเป็นประเด็นปัญหาหลักที่อาจทำให้จำเลยที่ถูกคุมขังถูกระทบสิทธิดังกล่าวย่างขึ้น จึงขอเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขเทคโนโลยีที่ใช้ในการพิจารณาคดีอาญาในลักษณะการประชุมทางจอภาพให้เสมือนการที่จำเลยมาศาลให้มากที่สุดตามประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

5.1 จำเลยต้องมีส่วนร่วมในการพิจารณาคดีอย่างเต็มที่

5.1.1 จำนวนกล้องที่มีควรช่วยให้จำเลยมองเห็นและได้ยินผู้เข้าร่วมการพิจารณาคดีอาญาในลักษณะการประชุมทางจอภาพ รวมทั้งคู่กรณี ผู้พิพากษา พยาน และผู้เชี่ยวชาญ และผู้เข้าร่วมควรสามารถมองเห็นและได้ยินจำเลยได้ โดยจำนวน ตำแหน่ง และคุณภาพของกล้องสามารถอ้างอิงจากรายงานคณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม เรื่อง การใช้ระบบบันทึกภาพและเสียงในการพิจารณาคดีในชั้นศาลว่าศาลยุติธรรมควรติดตั้งกล้องเพื่อบันทึกภาพและเสียงโดยเป็นกล้องที่มีตำแหน่งคงที่ (Fixed Camera) จำนวน 4 กล้อง และกล้องแบบตำแหน่งภาพเคลื่อนที่ (PTZ Camera) จำนวน 1 กล้อง รวมเป็นจำนวน 5 กล้องต่อห้องพิจารณาคดีเพื่อประโยชน์ทั้งในการบันทึกภาพและเสียงในการพิจารณาคดี และการใช้ในระบบการพิจารณาคดีผ่านทางจอภาพ

รูปภาพ 1 ตำแหน่งการติดตั้งกล้องตามความเห็นของคณะกรรมการฯ⁶⁸

5.1.2 ก่อนการพิจารณาคดีอาญาในลักษณะการประชุมทางจอภาพ จำเลยควร ได้รับทราบขั้นตอนต่าง ๆ จากศาล มีโอกาสให้ตั้งคำถามหรือโดนซักถามจากศาลในประเด็นต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่ เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงที่จะให้จำเลยคิดว่าการประชุมทางจอภาพทำให้จำเลยอยู่ห่างไกลและไม่ได้ได้รับความสนใจจากศาล

5.1.3 การพิจารณาคดีในลักษณะการประชุมทางจอภาพต้องหยุดลงทันทีหากมีปัญหา สัญญาณภาพหรือเสียงขัดข้อง จนกว่าจะแก้ไขปัญหานั้นได้ และต้องมีเจ้าหน้าที่เทคนิคคอยให้ความช่วยเหลือในการจัดการปัญหาให้เรียบร้อย

5.2 จำเลยต้องได้รับความสะดวกในการรับข้อมูลคดีจากศาล

5.2.1 ไม่ว่าจะมาก่อนหรือระหว่างการพิจารณาคดีอาญาในลักษณะการประชุมทางจอภาพ จำเลยต้องมีช่องทางที่จะได้รับเอกสารต่าง ๆ จากศาล ไม่ว่าจะเป็นการรับเอกสารผ่านทางระบบคอมพิวเตอร์ หรือการรับเอกสารแบบเป็นกระดาษ บางกรณีจำเลยต้องเซ็นเอกสารต่าง ๆ หากจำเลยไม่สามารถเข้าใจข้อความในเอกสารผ่านทางจอภาพได้ก็ต้องจัดทำเอกสารดังกล่าวให้เป็นกระดาษที่จะให้จำเลยสามารถเข้าใจเนื้อความต่าง ๆ ได้อย่างแท้จริง

5.2.2 จำเลยและทนายความจำเลยสามารถเข้าถึงข้อมูลคดีของตนได้ ไม่ว่าจะป็นข้อมูลคดีผ่านระบบออนไลน์หรือเป็นเอกสารสำนวนเพื่อให้จำเลยสามารถตั้งประเด็นต่อสู้คดีได้อย่างเป็นธรรม

⁶⁸ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 'การใช้ระบบบันทึกภาพและเสียงในการพิจารณาคดีในชั้นศาล' (รายงานของคณะกรรมการสิทธิการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ 2560).

5.3 จำเลยต้องได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายที่มีประสิทธิภาพ

5.3.1 จำเลยและทนายความจำเลยต้องสามารถติดต่อสื่อสารให้คำปรึกษากันเป็นการลับ โดยจำเลยต้องได้รับเวลาที่เพียงพอในการปรึกษาคดีกับทนายความจำเลยไม่ว่าจะเป็นก่อนหรือหลังการพิจารณาคดีผ่านทางจอภาพ ซึ่งศาลต้องมั่นใจว่าการปรึกษาคดีระหว่างจำเลยและทนายความจำเลยเป็นความลับ ไม่ว่าจะเป็นการปรึกษาคดีผ่านทางโทรศัพท์ หรือการปรึกษาคดีผ่านทางห้องประชุมส่วนตัวในระบบการประชุมทางจอภาพ

5.3.2 เรือนจำต้องมีห้องถ่ายทอดสัญญาณภาพและเสียง อุปกรณ์และสถานที่ที่เพียงพอต่อความต้องการของจำเลยหลายคน เพื่อให้จำเลยสามารถปรึกษาคดีกับทนายความจำเลยได้อย่างเต็มที่ ทั้งก่อนและหลังการพิจารณาคดี หรืออาจเป็นการติดต่อทางโทรศัพท์ซึ่งไม่ควรเก็บค่าธรรมเนียมในการโทรศัพท์หากเป็นการติดต่อระหว่างจำเลยและทนายความจำเลย

หากพิสูจน์ได้ว่าการพิจารณาคดีอาญาในลักษณะการประชุมทางจอภาพสามารถทดแทนการมาศาลได้อย่างไม่มีข้อขัดข้อง ก็อาจถือได้ว่าการพิจารณาคดีอาญาในลักษณะการประชุมทางจอภาพไม่ขัดต่อสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลย และมีความน่าเชื่อถือ สามารถรับฟังเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลยได้ ทั้งยังสามารถขยายขอบเขตของการใช้ระบบการสืบพยานผ่านระบบประชุมทางไกลผ่านจอภาพได้กว้างขึ้น จะทำให้สามารถใช้เทคโนโลยีที่มีอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่ามากขึ้น เพื่อสนับสนุนภารกิจของศาลยุติธรรมที่ต้องพิจารณาพิพากษาคดีให้รวดเร็วและเป็นธรรม

อย่างไรก็ดี การที่จะให้ศาลยอมรับการใช้ระบบประชุมทางจอภาพในกระบวนการพิจารณาคดีทางอาญา ต้องมาจากการขับเคลื่อนจากภาคประชาชน หากประชาชนทั่วไปยอมรับและเรียกร้องการใช้งานระบบประชุมทางจอภาพ ศาลก็อาจมีความจำเป็นที่จะต้องปรับแก้กฎหมาย ระเบียบต่าง ๆ และเรียนรู้ที่จะใช้งานระบบดังกล่าวในศาลต่อไป